

Scenariusze lekcji do lektury pt. *Pan Tadeusz*

Wskazówki wstępne – navigator dłuższych prac domowych

Podczas pracy z niniejszym cyklem scenariuszy dobrze jest zaplanować terminy części prac domowych uczniów – tak, aby terminy te nie nakładały się na siebie. W podanym cyklu lekcji aż trzy razy pojawiają się zadania, na wykonanie których potrzeba więcej niż jednego popołudnia.

Proponujemy następującą kolejność zadawania bardziej pracochłonnych prac domowych:

1. W dniu, w którym nauczyciel zadaje przeczytanie lektury, rozdaje uczniom:

- **losy z numerami i tytułami książek** – na jednej z lekcji uczniowie będą opowiadać treść wylosowanej książki (losy do wydrukowania znajdują się na s. 21),
- **losy z tematami wystąpień** potrzebne do tematu *Bohaterowie Pana Tadeusza o sobie* (znajdują się one na s. 36).

2. Cytaty z Pana Tadeusza, na podstawie których uczniowie przygotowują wystąpienia i postery (wykorzystane w temacie *Realizm w Panu Tadeuszu*, s. 42) rozdajemy uczniom **na pierwszej lekcji**. Cytaty te znajdują się na s. 15–17.

3. Nauczenie się na pamięć wybranego opisu przyrody z Pana Tadeusza i wypisanie z niego środków poetyckich – do tematu *Recytujemy fragmenty Pana Tadeusza*, s. 57 – **zadajemy po temacie Realizm w Panu Tadeuszu** (s. 42).

4. Jednej chętnej osobie zadajemy przygotowanie **prezentacji multimedialnej pt. Życie i twórczość Adama Mickiewicza**, która zostanie użyta **podczas omawiania tematu: Dlaczego Adam Mickiewicz napisał Pana Tadeusza, czyli o genezie utworu**.

Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz*

Scenariusz 1

Temat: *Pan Tadeusz* – trudna lektura?

(czas realizacji – 1–2 godziny lekcyjne)

Cele lekcji:

- sprawdzenie stopnia przyswojenia i zrozumienia lektury (l.2.),
- doskonalenie umiejętności wyrażania opinii na temat przeczytanej lektury,
- motywacja uczniów do samokształcenia,
- wprowadzenie pojęcia *epopeja narodowa* (l.1.2),
- poznanie cech epopei narodowej (l.1.2).

Metody i techniki:

test, heureka, poszukująca

Formy pracy:

samodzielna, zbiorowa

Materiały:

karta pracy – *Pan Tadeusz jako epopeja narodowa*, cytaty z *Pana Tadeusza* do pocięcia i rozdania uczniom

Przebieg lekcji:

1. Kartkówka z treści. ➔ (15 minut)

2. Podanie uczniom prawidłowych odpowiedzi i punktacji testu (z klucza odpowiedzi), tak aby mogli wyliczyć sobie przewidywaną ocenę. ➔ (5–10 minut)

3. Wrażenia uczniów po lekturze. Przykładowe pytania nauczyciela. ➔ (5–10 minut)

- Jak Wam się czytało tę książkę?
- Co sprawiło wam trudność?
- Co się podobało?
- Co przykuło waszą uwagę?
- W czym, według was, przejawia się oryginalność tej lektury?

4. *Pan Tadeusz* jako epepeja narodowa/epos narodowy – praca z kartą pracy. → (20–35 minut)

Epepeja narodowa. Określenie przystugujące zwykle jednemu eposowi w literaturze narodowej, który w oparciu o materiały historyczne lub tradycję oddaje najwierniej charakterystyczne dla epoki rysy narodu lub jego warstwy, osiagając równocześnie wysoki stopień artyzmu. Za epepeję narodową uważa się w literaturze polskiej *Pana Tadeusza* A. Mickiewicza.

S. Sierotwiński, *Słownik terminów literackich*, Warszawa 1970

Rozdanie uczniom kart pracy. Wspólne uzupełnianie.

Cechy epepei narodowej

Cecha epepei	Obecność danej cechy w <i>Panu Tadeuszu</i>	
	TAK/NIE	Wyjaśnienie
Wierszowany utwór epicki (posiadający fabułę).	TAK	Utwór napisany jest wierszem, sylabicznym trzynastozgłoskowcem ze średniówką po siódmej sylabie (7+6), posiada fabułę. - - - - - / - - - - -
Obszerny, wielowątkowy.	TAK	Wątki: – miłość Tadeusza i Zosi, – ostatni zajazd, – spór o zamek, – spór o Kusego i Sokola, – romans Telimeny i Tadeusza, – zaloty Hrabiego do Telimeny.
Posiada istotne znaczenie dla danego narodu.	TAK	Został napisany „ku pocieszeniu serc” Polek i Polaków, jest uważany za jedno z najważniejszych dla Polski dzieł literackich.
Przedstawia dzieje narodu w ważnym dla niego momencie.	TAK	W epepei przedstawiono dzieje szlachty (bohater zbiorowy) podczas zaborów, jej nadzieje na odzyskanie niepodległości, wejście wojsk Napoleona. Ponadto są tu wspomniane ważne dla narodu osoby (np. Tadeusz Kościuszko, gen. Henryk Dąbrowski).
Prezentuje dzieje heroicznego bohatera, którego życie splata się z losami narodu.	TAK	Dzieje Jacka Soplicy.
Narrator wszechwiedzący, wszechobecny.	TAK	W utworze występuje kilka rodzajów narracji. Przykładowe cytaty wskazujące na obecność wszechwiedzącego narratora trzecioosobowego : „To jedno puste miejsce nęci go i mami, Już nie puste, bo on je napętnił myślami . Po tym miejscu biegało domysłów tysiące, Jako po deszczu żabki na samotnej łące;” (Ks. I, 326–329) „Podróżny długo w oknie stał patrząc, dumając, Wonnymi powiewami kwiatów oddychając. Oblicze aż na krzaki fijołkowe skłonił, Oczyrna ciekawymi po drożynach gonil I znowu je na drobnych śladach zatrzymywał, Myślał o nich i, czyje były, odgadywał.” (Ks. I, 103–108) „To mówiąc, Sędzia gości obejrzał porządkiem; Bo choć zawsze i płynnie mówił, i z rozsądkiem, Wiedział, że niecierpliwa młodzież terazniejsza, Że ją nudzi rzecz długa, choć najwymowniejsza.” (Ks. I, 386–389) W utworze występuje także narracja pierwszoosobowa , np. „Litwo! Ojczyzna moja! ty jesteś jak zdrowie: Ile cię trzeba cenić, ten tylko się dowie, Kto cię stracił. Dziś piękność twą w całej ozdobie Widzę i opisuję, bo tęsknię po tobie.” (Ks. I, 1–4)

		<p>„O gdybym kiedy dożył tej pociechy, Żeby te księgi zbłądziły pod strzechy,” (Epilog, 107–108)</p> <p>„I ja tam z gośćmi byłem, miód i wino piłem, A com widział i słyszał, w księgi umieściłem.” (Ks. XII, 862–863)</p> <p>Narrator bywa także „narratorem zbiorowym” – wypowiada się jako „my” (Polacy, szlachta), np.:</p> <p>„Tak nas powrócisz cudem na Ojczyzny łono.” (Ks. I, 13).</p>
Posiada duże walory artystyczne.	TAK	Dzieło kunsztownie i precyzyjnie zbudowane, wiele celowo użytych środków artystycznych.
<p>Wniosek:</p> <p><i>Pan Tadeusz</i> jest epopeją narodową.</p>		

5. Praca domowa. → (5 minut)

Rozdanie uczniom cytatów z *Pana Tadeusza* – po jednym dla ucznia / grupy uczniów.

W każdym cytacie zostały zaznaczone wytłuszczonym drukiem różne wyrazy. Zadaniem uczniów jest zebranie wiadomości na temat tych pojęć oraz przygotowanie (np. na dużych kartkach brystolu) posterów z informacjami (także z ilustracjami, zdjęciami, ciekawostkami itp.) i ustnych wypowiedzi na ten temat. Uczniowie mogą poszerzać tematykę swoich wystąpień, np. w wypadku wylosowania cytatu ze słowem „żupan”, mogą przedstawić historię żupanu.

Informujemy uczniów, że z posterów zostanie stworzona wystawa szkolna. Dajemy im na przygotowanie się np. tydzień.

Oddzielną lekcję przeznaczamy na prezentacje uczniów.

Cytat	Wyjaśnienie wybranych pojęć, podstawowe wskazówki przydatne dla nauczyciela	Nazwiska osób przydzielonych do danego cytatu (jedna osoba lub więcej osób w zależności od liczby pojęć, które należy przedstawić)
<p>1.</p> <p>„Pośliznęła się nieco i w tym roztargnieniu Na pana Tadeusza wsparła się ramieniem. Przeprosiwszy go grzecznie, na miejscu swym siadła Pomiędzy nim i stryjem, ale nic nie jadła; Tylko się wachlowała, to wachlarza trzonek Kręciła, to kołnierzyk z brabanckich koronek Poprawiała, to lekkim dotknięciem się ręki Muskąta włosów pukle i wstąg jasnych pęki.”</p> <p>Ks. I, Telimena zasiada do stołu obok pana Tadeusza</p>	<p>Brabancja – kraina historyczna, obecnie część Belgii i Holandii, słynie z wytwarzania pięknych koronek</p>	
<p>2.</p> <p>„Wtem, wielkim szczęściem, dwakroć kichnął Podkomorzy</p> <p>«Wiwat!» krzyknęli wszyscy; on się wszystkim skłonił I z wolna w tabakierę palcami zadzwonił: Tabakiera ze złota, z brylantów oprawa, A w środku jej był portret króla Stanisława. Ojcu Podkomorzego sam król ją darował, Po ojcu Podkomorzy godnie ją piastował;”</p> <p>Ks. I, Spór o Kusego i Sokota</p>	<p>tabakiera – pojemnik do przechowywania tabaki</p> <p>Stanisław August Poniatowski – król Polski w latach 1764–1795, ostatni władca Rzeczypospolitej Obojga Narodów</p>	

<p>3. „Woźny pas mu odwiązał, pas słucki, pas lity, Przy którym świecą gęste kutasy jak kity, Z jednej strony złotogłów w purpurowe kwiaty, Na wywrót jedwab czarny, posrebrzany w kraty; Pas taki można równie kłaść na strony obie, Złotą na dzień galowy, a czarną w żałobie. Sam Woźny umiał pas ten odwiązywać, składać; Właśnie tym się zatrudniał i kończył tak gadać:” Ks. I, Woźny pomaga się rozebrać do snu Sędziemu</p>	<p>pas kontuszowy – pas o długości od 3 do 4,5 m, szerokości 40 cm, noszony przez polską szlachtę do kontusza, używany głównie w XVII i XVIII wieku; został zapożyczony z kultury Wschodu (Turcja, Persja); znanym ośrodkiem produkcji był Słuck – od nazwy tej miejscowości pasy kontuszowe są nazywane pasami słuckimi</p> <p>złotogłów – ciężka tkanina ze złotych lub srebrnych nici sprowadzana z Turcji i Persji, wyrabiana z niej m.in. suknie, pasy kontuszowe, żupany</p>	
<p>4. „I ogląda sam siebie, jak w żupanie białym, W granatowym kontuszu stał przed trybunałem, Jedną ręką na szabli, a druga do stoła, Przywołałszy dwie strony, «Uciszcie się!» woła.” Ks. I, Woźny wspomina procesy z młodości</p>	<p>żupan – staropolska męska szata noszona w XVI wieku jako szata wierzchnia, a od połowy XVII wieku pod kontuszem</p> <p>kontusz – rodzaj płaszcza lub kamizelki, z rozcięciami od pachy do łokci rękawami, kontusz noszono na żupanie</p>	
<p>5. „Tace ogromne, w kwiaty ślicznie malowane, Na nich kurzące wonnie imbryki blaszane I z porcelany saskiej złote filiżanki, Przy każdej garnuszek mały do śmietanki.” Ks. II, Opis kompletu do kawy i zwyczajów związanych z kawą</p>	<p>saska porcelana – porcelana miśnieńska, pierwsze europejskie wyroby z porcelany twardej, produkowane od 1710 roku w Miśni, na zamku Albrechtsburg; manufaktura, najszlachetniejsza w Europie, jest czynna do dziś</p>	
<p>6. „Grzybów było w bród. Chłopcy biorą krasnolice, Tyle w pieśniach litewskich stawione lisice, Co są godłem panieństwa, bo czerw ich nie zjada, I dziwna, żaden owad na nich nie usiada. Panienki za wysmukłym gonią borowikiem, Którego pieśń nazywa grzybów pułkownikiem. Wszyscy dybią na rydza; ten wzrostem skromniejszy I mniej sławny w piosenkach, za to najsmaczniejszy, Czy świeży, czy solony, czy jesiennej pory, Czy zimą. Ale Wojski zbierał muchomory. (...) Surojadki srebrzyste, żółte i czerwone, Niby czareczki różnym winem napętnione; Koźlak, jak przewrócone kubka dno wypukłe, Lejki, jako szampańskie kieliszki wysmukłe, Bielaki krągłe, białe, szerokie i płaskie, Jakby mlekiem nalane filiżanki saskie, I kulista, czarniawym pyłkiem napętniona Purchawka, jak pieprzniczka (...).” Ks. III, Grzybobranie</p>	<p>lisica – dawne określenie grzyba kurki</p> <p>lejek – lejkowiec dęty, grzyb jadalny, używany jako przyprawa do zup i sosów</p> <p>bielak – mleczaj biel, w Polsce i w większości krajów uważany jest za grzyb niejadalny, w wielu krajach świata (Bhutan, Bułgaria, Malawi, Meksyk, Nepal, Rosja, Turcja, Ukraina, Zambia) traktowany jest jednak jako grzyb jadalny</p>	

<p>7. „A przecież wokoło nich ciągnęły się lasy Litewskie, tak poważne i tak pełne krasy! – Czeremchy opłatane dzikich chmielów wieńcem, Jarzębiny ze świeżym pasterskim rumieńcem, Leszczyna jak menada z zielonymi berły, Ubrany jak w grona, w orzechowe perły; A niżej dziatwa leśna: głóg w objęciu kalin, Ożyna czarne usta tuląca do malin. (...) Wysmukłością kibici i barwy powabem, Brzoza biała, kochanka, z małżonkiem swym grabem.</p> <p>A dalej, jakby starce na dzieci i wnuki Patrzą siedząc w milczeniu, tu sędziwe buki, Tam matrony topole i mchami brodaty Dąb, włożywszy pięć wieków na swój kark garbaty,” Ks. III, Rozmowa Telimeny i Hrabiego na temat malarstwa</p>	<p>czeremcha – drzewo liściaste lub duży krzew o białych kwiatach leszczyna – drzewo liściaste lub krzew, owoce leszczyny to orzechy laskowe głóg – ciernisty krzew lub niewysokie drzewo, kwiaty białe, owoce jadalne, małe, czerwone; można z nich robić przetwory kalina – krzew lub niewielkie drzewo o białych kwiatach i czerwonych owocach ożyna – inaczej jeżyna, ciernisty krzew owocowy, owoce w kolorach od czerwieni do czarnego brzoza biała – drzewo liściaste o białej korze, jego kwiaty zwane są kotkami, owoce – orzeszki ze skrzydełkami grab, buk, topola, dąb – drzewa liściaste</p>	
<p>8. „Panowie! długo żyję: jednego widziałem Człowieka, co mógł takim popisać się strzałem. Ów głośny niegdyś u nas z tylu pojedynków, Ów, co korki kobietom wystrzelał z patynków,” Ks. IV, Gerwazy chwali strzał Robaka i wspomina Jacka Sopolicę</p>	<p>patynki – drewniane nakładki na buty, chroniące je przed błotem, śniegiem</p>	
<p>9. „W Sopolicowie domowi i goście, po kłótni Wczorajszej, wstali z siebie nieradzi i smutni. Próżno Wojszcanka damy na kabałę sprasza, Mężczyznom próżno karty dają do mariasza: Nie chcą bawić się ni grać, siedzą cicho w kątkach,” Ks. VI, Zachowanie ludzi po wczorajszej awanturze w zamku</p>	<p>mariasz – polska gra w karty powstała na podstawie niemieckiej gry 66; gra się we dwie osoby, wygrywa gracz, który pierwszy osiągnie liczbę 131</p>	
<p>10. „[d]awniej w pańskich dworach Lub wojsku, na zajazdach, sejmikowych zborach Zwykli byli Dobrzyńscy żyć o łatwym chlebie: Teraz zmuszeni sami pracować na siebie Jako zaciężne chłopstwo! tylko że siermięgi Nie noszą, lecz kapoty białe w czarne pręgi, A w niedzielę kontusze. Strój także szlachcianek Najuboższych różni się od chłopskich katanek: Zwykle chodzą w drylichach albo perkaliczkach, Bydło pasą nie w łapciach z kory, lecz w trzewiczkach, I żną zboże, a nawet przędzą w rękawiczkach.” Ks. VI, Opis Dobrzyńskich</p>	<p>siermięga – ubranie wierzchnie noszone przez chłopów w dawnej Polsce kapota – inaczej sukmana, dawne męskie okrycie wierzchnie z sukna samodziałowego, długie do kostek lub kolan, rozszerzane poniżej pasa, z długimi do nadgarstków rękawami, dopasowane na piersiach; rzadko barwione, zwykle w kolorze naturalnej, jasnej wełny, szarawe, bure lub brązowe; w Polsce sukmana była noszona przede wszystkim przez chłopów perkaliczki – ubrania wykonane z perkalu, czyli płótna bawełnianego łapcie – obuwie wyplatane z łyka, najczęściej lipy lub wiązu bądź z wierzbowych witek; wkładane na stopy owinięte w onucę i przywiązywane rzemieniem bądź sznurkiem</p>	

<p>11. „Szmer wzmagał się. Wtem Jankiel postuchania prosił, Na tawę wskoczył, stanął i nad głowy wznosił Brodę jak wiechę, co mu aż do pasa wisi; Prawą ręką zdjął z wolna z głowy kołpak lisi, Lewą ręką jarmutkę zruszoną poprawił, Potem lewicę za pas zatknął i tak prawił,” Ks. VII, Kłótnia szlachty o to, czy napaść zbrojnie na Sędziego czy poczekać na powstanie</p>	<p>kołpak – stożkowate nakrycie głowy złożone ze zszytych ze sobą, zwężających się ku górze klinów; jest pochodzenia wschodniego, tureckiego lub perskiego; kołpak rozpowszechnił się na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI stuleciu, a już w XVII wieku stał się jednym z elementów narodowego stroju polskiego</p> <p>jarmutka – nakrycie głowy noszone przez Żydów, okrywające włosy i szczyt głowy</p>	
<p>12. „Stała w ogrodzie, prawie pod samym parkanem, O który się opierał Ryków swym trójgranem, Wielka, stara sernica, budowana w kratki Z belek na krzyż wiązanych, podobna do klatki. W niej świeciły się białych serów mnogie kopy; Wkoło zaś wahały się suszące się snopy Szatwiji, benedykty kardy, macierzanki, Cała zielna domowa apteka Wojszczańki.” Ks. IX, Opis sernicy</p>	<p>sernica – drewniane pomieszczenie do przechowywania i suszenia serów, zazwyczaj stawiane w dworach szlacheckich</p> <p>szatwia, macierzanka – wonne zioła o właściwościach leczniczych</p> <p>kard – karczoch hiszpański</p>	
<p>13. „Podkomorzy, niedawno przez powiatu stany Zgodnie konfederackim marszałkiem obrany. Miał mundur województwa: żupan złotem szyty, Kontusz gredyturowy z frędzlą i pas lity, Przy którym karabela z głownią jaszczurową; Na szyi świecił wielką szpilką brylantową; Konfederatka biała, a na niej pęk grubych Drogich piórek, były to białych czapel czuby (Na fest kładnie się tylko kitka tak bogata, Której każde pióreczko kosztuje dukata).” Ks. XI, Opis Podkomorzego</p>	<p>gredyturowy (grodeturowy) – wykonany z gredyturu, grubego sukna jedwabnego z Tours</p> <p>karabela – rodzaj szabli z rękojeścią w kształcie głowy ptaka</p> <p>konfederatka – czapka polska z kwadratowym denkiem</p> <p>dukat – złota lub srebrna moneta używana w Europie od późnego średniowiecza do początków XX wieku</p>	
<p>14. „Nawet stary stojący zegar kurantowy W drewnianej szafie poznał, u wniścia alkowy, I z dziecinną radością pociągnął za sznurek, By stary Dąbrowskiego postyszeć mazurek.” Ks. I, Powracający do domu Tadeusz przygląda się sprzętom</p>	<p>zegar kurantowy – zegar posiadający kurant, czyli wewnętrzny mechanizm wygrywający jakąś melodię</p> <p>alkowa – wnęka lub pokój sypialny</p>	
<p>15. „«Ledwie dniało, już z jednej strony taradejką Jedzie Doweyko, z drugiej na koniu Domeyko. Patrz, aż tu przez rzekę leży most kosmaty, Pas ze skóry niedźwiedziej, porzniętej na szmaty.” Ks. IV, Historia Domeyki i Doweyki</p> <p>„W Soplicowie ruch wielki; lecz ni psów hałasy, Ani rżące rumaki, skrzypiące kolasy, Ni odgłos trąb dających hasło polowania Nie mogły Tadeusza wyciągnąć z postania;” Ks. IV, Poranek</p> <p>„Tymczasem szlachty coraz gęściej przybywało. Dobrzyńscy prawie wszyscy; sąsiadów niemało Z okolicznych zaścianków, zbrojni i bezbronni, W kałamaszkach i bryczkach, i piesi, i konni,” Ks. VI, Zbieranie się szlachty</p>	<p>taradejka – prosta bryczka bez resorów, używana w Polsce w XVIII wieku</p> <p>kolasa – gospodarski wóz transportowy, o drewnianych osiach, bez resorów, znany powszechnie na Rusi i Kresach od XVI do XIX wieku</p> <p>kałamaszka – niewielki pojazd jedno- lub dwukonny o bardzo prostej budowie, bez resorów i budy chroniącej pasażerów przed deszczem</p> <p>bryczka – rodzaj wozu podróznego krytego płótnem</p>	

Karta pracy
Cechy epopei narodowej

Epopeja narodowa. Określenie przystępujące zwykle jednemu eposowi w literaturze narodowej, który w oparciu o materiały historyczne lub tradycję oddaje najwierniej charakterystyczne dla epoki rysy narodu lub jego warstwy, osiągając równocześnie wysoki stopień artyzmu. Za epopeję narodową uważa się w literaturze polskiej *Pana Tadeusza* A. Mickiewicza.

Cecha epopei	Obecność danej cechy w <i>Panu Tadeuszu</i>	
	TAK/NIE	Wyjaśnienie
Wierszowany utwór epicki (posiadający fabułę).		
Obszerny, wielowątkowy		
Posiada istotne znaczenie dla danego narodu.		
Przedstawia dzieje narodu w ważnym dla niego momencie.		
Prezentuje dzieje heroicznego bohatera, którego życie splata się z losami narodu.		
Narrator wszechwiedzący, wszechobecny.		
Posiada duże walory artystyczne.		
Wniosek:		

Zaznacz właściwe odpowiedzi na karcie odpowiedzi. NIE PISZ po teście!

1. Pierwsza osoba, która serdecznie powitała powracającego do domu Tadeusza, to:

- a. Wojski, b. Podkomorzyna,
c. Zosia, d. Sędzia.

1 p.

2. Psy Rejenta i Asesora nazywały się:

- a. Bernardyn i Chyży, b. Orzeł i Śmigiel,
c. Kusy i Sokół, d. Bieżaj i Ułap.

1 p.

3. Co było przyczyną następujących słów Telimeny?

„Uciekaj, lecz cię moje dosięgną przeklęstwa –
Lub zostań, wydam światu twoje bezceństwa;
Twe sztuki już nie zwiodą innych, jak mnie zwiodły!
Precz! gardzę tobą! Jesteś kłamca, człowiek podły!»”

1 p.

4. Połącz osobę z elementem, z którym można ją skojarzyć w utworze. Każdej literze przyporządkuj jedną cyfrę. Zbędny element połącz na karcie odpowiedzi ze znakiem X.

A. Telimena	1. klucze
B. Zosia	2. żuraw
C. Maciej Dobrzyński	3. listy
D. ks. Robak	4. biurko
E. Gerwazy	5. gęsi
X	6. Różeczka

6 p.

5. Wskaż postać, która nie występuje bezpośrednio w *Panu Tadeuszu*, chociaż jest wymieniona w książce.

- a. Domeyko, b. Bartek Brzytewka,
c. Jankiel, d. Wojski.

1 p.

6. Kto z kim był w konflikcie? Każdej literze przyporządkuj jedną cyfrę. Osobę, która pozostanie, oznacz na karcie odpowiedzi znakiem X.

A. Rejent	1. Stolnik
B. Tadeusz	2. Asesor
C. Jacek Soplica	3. Zosia
X	4. Hrabia

4 p.

7. W księdze VIII mowa jest o:

- a. zaćmieniu Słońca, c. zaćmieniu Księżyca,
b. komecie, d. upadku meteorytu.

1 p.

8. Utwórz jedno zdanie zgodne z treścią lektury. Tylko jedna odpowiedź jest poprawna.

		A. surojadki.
1. Wojski	I. wyrzucił	B. opieńki.
2. Tadeusz	II. zbierał	C. muchomory.
3. Hrabia	III. jadł	D. szatany.

1 p.

9. Znajdź właściwe zakończenie podanych wersów.

„Hrabia miał czas ostygnąć z zapału i gniewu,
Przemyślał, jak by skończyć bój bez krwi rozlewu;
Więc rodzinę Sopliców...”

- a. „...w domu zamknąć każe
Jako więźniów wojennych; u drzwi stawi strażę.”
b. „...zamordować każe.
Najlepiej niechby cicho zabili husarze.”
c. „...każe wieźć do lasu,
Niech tam przemyśla swoje czyny bez hałasu!”
d. „...przeprasza serdecznie.

Dom swój każe odwiedzić: Ach, przyjdźcie
koniecznie!”

1 p.

10. Kto i do kogo mówi w podanym fragmencie *Pana Tadeusza*?

„Mnie nic do Tadeusza, sami o nim radźcie,
Zróbcie go ekonomem, lub w karczmie posadźcie,
Niech szynkuje, lub z lasu niech zwierzyne znosi:
Z nim sobie, co zechcecie, zróbcie; lecz do Zosi?
Co Wać Państwu do Zosi? Ja jej ręką rządzę,”

2 p.

11. Kto wypowiada te słowa?

„«Cha, cha, cha, cha,
Kłaniam, kłaniam! cha, cha, cha, wyśmienicie,
przednie!
Panowie oficery, kto poluje we dnie,
Wy w nocy! dobry połów, widziałem zwierzyne;
Oj, skubać, skubać szlachtę, oj, drzeć z nich łupinę!
Oj, weźcież ich na munsztuk, bo też szlachta bryka!
Winszuję ci, Majorze, żeś złowił Hrabika,
To tłuscioszek, to bogacz, panicz z antenatów,
Nie wypuszczaj go z klatki bez trzystu dukatów.”

1 p.

12. Kto wypowiada te słowa?

„Panie Soplico! miałem ciebie za rywala;
 Ten błąd był jedną z przyczyn naszej smutnej
 zwady,
 Która mię przymusiła dostać na was szpady.
 Postrzegam błąd mój, boś ty wzdychał ku pasterce,
 Ja zaś tej pięknej nimfie oddałem me serce.
 Niech we krwi wrogów nasze utoną urazy,
 Nie będziem się zbójczymi rozpierać żelazy.
 Niech się inaczej spór nasz zalotny roztrzygnie:
 Walczmy! kto kogo czuciem miłości wyścignie!”

1 p.

13. Kto i do kogo wypowiada te słowa?

„Kiedy nieboszczyk Pan mój upadał zraniony,
 A ja, klęcząc nad jego pierśią pochylony
 I miecz maczając w ranę, zemstę zaprzysięgnął,
 Pan głowę wstrząsnął, rękę ku bramie wyciągnął
 W stronę, gdzie stałeś, i krzyż w powietrzu
 naznaczył;

Mówić nie mógł, lecz dał znak, że zbójcy
 przebaczył.”

2 p.

14. Matka Zosi miała na imię

- a. Maria, b. Magdalena,
 c. Ewa, d. Zofija.

1 p.

15. Kto i o kim mówi w podanym fragmencie Pana Tadeusza?

„Więc on niby miłości mojej nie dostrzegął,
 Przyjmował mnie jak dawniej, a nawet nalegał,
 Aby częściej przyjeżdżał; a ilekroć sami
 Byliśmy, widząc oczy me przyćmione łzami
 I pierś zbyt pełną i już wybuchnąć gotową,
 Chytry starzec, wnet wrzucił obojętne słowo
 O procesach, sejmikach, łowach...”

2 p.

16. Przeczytaj podany fragment i wybierz właściwą odpowiedź.

„Wszyscy chwalą, klaskają. Jeden z oficerów
 Dobył z kieszeni portefeuille z plikami papierów,
 Rozłożył je, ołówek przyciął, w ustach zmoczył,
 Patrzy w Zosię, rysuje. Ledwie Sędzia zoczył
 Papiery i ołówki, poznał rysownika;
 Choć go bardzo odmienił mundur pułkownika,”

Sędzia rozpoznał:

- a. Hrabiego, b. Jacka Soplicę,
 c. Tadeusza, d. Asesora.

1 p.

17. Utwórz DWA zdania zgodne z treścią lektury. Przyporządkuj litery do cyfr.

A. Wojski	grał podczas	1. grzybobrania.
		2. zaręczyn.
B. Jankiel		3. pogrzebu.
		4. polowania.

2 p.

18. Kto z kim się zaręczył pod koniec Pana Tadeusza?

Połącz cyfry z literami.

1. Tadeusz	zaręczył się	A. z Telimeną.
2. Asesor		B. z Teklą Hreczeszanką.
3. Rejent		C. z Zosią.

3 p.

19. Pierwsza wspólna decyzja Zosi i Tadeusza jako pary to:

- a. wyjazd w podróż poślubną do Włoch,
 b. uwłaszczenie chłopów,
 c. odbudowa zamku,
 d. podarowanie pieniędzy na wyprawę wojenną.

1 p.

Test znajomości lektury *Pan Tadeusz*

RZĄD I

Klucz odpowiedzi, punktacja, kryteria oceniania

1.	2.	5.	7.	9.	14.	16.	19.
a	c	a	b	a	c	a	b

0–8 p. – 1 p. za każdą poprawną odpowiedź

3. Przykładowa odpowiedź: Telimena podsłuchała rozmowę Tadeusza z Sędzią, podczas której Tadeusz wyznał, że kocha Zosię. 0–1 p.

4. A4, B5, C6, D3, E1, X2 0–6 p. (po 1 p. za poprawną odpowiedź)

6. A2, B4, C1, X3 0–4 p. (po 1 p. za poprawną odpowiedź)

8. 1 – II – C 0–1 p.

10. Telimena mówi do Sędziego. 0–2 p. (po 1 p. za podanie właściwej osoby)

11. Słowa te wypowiada ksiądz Robak/Robak/Jacek Soplica. 0–1 p.

12. Słowa te wypowiada Hrabia. 0–1 p.

13. Słowa te wypowiada Klucznik/Gerwazy/Rębajło do Jacka Soplicy/(księdza) Robaka. 0–2 p. (po 1 p. za podanie właściwej osoby)

15. Jacek Soplica/ksiądz Robak mówi o Stolniku. 0–2 p. (po 1 p. za podanie właściwej osoby)

17. A4, B2 0–2 p. (po 1 p. za podanie właściwej odpowiedzi)

18. 1C, 2B, 3A 0–3 p. (po 1 p. za podanie właściwej odpowiedzi)

Maksymalnie 33 p.

Kryteria oceniania:

31–33 p. – celujący

29–30 p. – bardzo dobry

26–28 p. – dobry

16–25 p. – dostateczny

11–15 p. – dopuszczający

0–10 p. – niedostateczny

Zaznacz właściwe odpowiedzi na karcie odpowiedzi. NIE PISZ po teście!

1. Pierwszą osobą, którą ujrzał powracający do domu Tadeusz, to:

- a. Wojski, b. Sędzia,
c. Podkomorzyna, d. Zosia.

1 p.

2. Ojciec Tadeusza miał na imię:

- a. Maciej, b. Tadeusz,
c. Gerwazy, d. Jacek.

1 p.

3. Przeczytaj poniższy fragment i napisz, co było przyczyną płaczu Telimeny.

„Gdy okiem wkóło rzuca, postrzega: to ona!
Telimena, samotna, w myślach pogrążona,
Od wczorajszej postacią i strojem odmienna,
W bieliźnie, na kamieniu, sama jak kamienna;
Twarz schyloną w otwarte utuliła dłonie,
Choć nie słyszysz szlochania, znać, że we łzach tonie.”

1 p.

4. Połącz osoby z odpowiednimi atrybutami (jedną osobę z jednym atrybutem). Jednej literze przyporządkuj jedną cyfrę. Uwaga! Zbędny atrybut oznacz na karcie odpowiedzi znakiem X.

A. Zosia	1. króliki
B. Telimena	2. bocian
C. Maciej Dobrzyński	3. listy
D. Gerwazy	4. Scyzoryk
E. Jacek Soplica	5. ogród
X	6. biurko

6 p.

5. Wskaż postać, która nie występuje bezpośrednio w *Panu Tadeuszu*, chociaż jest wymieniona w książce.

- a. Domeyko, b. Bartek Brzytewka,
c. Jankiel, d. Wojski.

1 p.

6. Kto z kim był w konflikcie? Każdej literze przyporządkuj jedną cyfrę. Osobę, która pozostanie, oznacz na karcie odpowiedzi znakiem X.

A. Jacek Soplica	1. Zosia
B. Tadeusz	2. Asesor
C. Rejent	3. Stolnik
X	4. Hrabia

4 p.

7. W księdze VIII mowa jest o:

- a. zaćmieniu Słońca, c. zaćmieniu Księżyca,
b. komecie, d. upadku meteorytu.

1 p.

8. Utwórz jedno zdanie zgodne z treścią lektury. Tylko jedna odpowiedź jest poprawna.

		A. surojadki.
1. Tadeusz	I. zbierał	B. muchomory.
2. Hrabia	II. zjadł	C. koźlaki.
3. Wojski	III. malował	D. purchawki.

1 p.

9. Znajdź właściwe zakończenie podanych wersów.

„Hrabia miał czas ostygnąć z zapału i gniewu,
Przemyślał, jak by skończyć bój bez krwi rozlewu;
Więc rodzinę Sopliców...”

- a. „...przeprasza serdecznie

Dom swój każe odwiedzić: Ach, przyjdźcie koniecznie.”

- b. „...każe wieźć do lasu,

Niech tam przemyśla swoje czyny bez hałasu!”

- c. „...zamordować każe

Najlepiej niechby cicho zabili husarze.”

- d. „...w domu zamknąć każe

Jako więźniów wojennych; u drzwi stawi strażę.”

1 p.

10. Kto i do kogo wypowiada te słowa?

„Sam mówię, że jeszcze za wcześnie, – zbyt młodzi, –

Rozpatrzmy się, czekajmy, nic to nie zaszkodzi,

Poznajmy z sobą państwa młodych; będziem

zważać,

Nie można szczęścia drugich tak na traf narażać;

Ostrzegam tylko wcześniej, niech Brat Tadeusza

Nie namawia, kochać się w Zosi nie przymusza,

Bo serce nie jest sługa, nie zna, co to pany,

I nie da się przemocą okuwać w kajdany.”

2 p.

11. Kto wypowiada te słowa?

„Panie Soplico! miałem ciebie za rywala;
Ten błąd był jedną z przyczyn naszej smutnej
zwady,
Która mię przymusiła dostać na was szpady.
Postrzegam błąd mój, boś ty wzdychał ku pasterce,
Ja zaś tej pięknej nimfie oddałem me serce.
Niech we krwi wrogów nasze utoną urazy,
Nie będziem się zbójczymi rozpierać żelazy.
Niech się inaczej spór nasz zalotny roztrzygnie:
Walczmy! kto kogo czuciem miłości wyścignie!”
1 p.

12. Kto wypowiada te słowa?

„„„Cha, cha, cha, cha,
Kłaniam, kłaniam! cha, cha, cha, wyśmienicie,
przednie!
Panowie oficerzy, kto poluje we dnie,
Wy w nocy! dobry potów, widziałem zwierzynę;
Oj, skubać, skubać szlachtę, oj, drzeć z nich łupinę!
Oj, weźcież ich na munsztuk, bo też szlachta bryka!
Winszuję ci, Majorze, żeś złowił Hrabika,
To tłuscioszek, to bogacz, panicz z antenatów,
Nie wypuszczaj go z klatki bez trzystu dukatów.”
1 p.

13. Kto i do kogo wypowiada te słowa?

„Kiedy nieboszczyk Pan mój upadał zraniony,
A ja, klęcząc nad jego piersią pochylony
I miecz maczając w ranę, zemstę zaprzysięgnął,
Pan głowę wstrząsnął, rękę ku bramie wyciągnął
W stronę, gdzie stałeś, i krzyż w powietrzu
naznaczył;
Mówić nie mógł, lecz dał znak, że zbójcy
przebaczył.”
2 p.

14. Psy Rejenta i Asesora nazywały się:

- a. Bernardyn i Chyży, b. Orzeł i Śmigiel,
 - c. Kusy i Sokół, d. Bieżaj i Ułap.
- 1 p.

15. Kto i o kim mówi w poniższym fragmencie?

„Ja skarżyć nie mam prawa: przebaczam mu z serca,
Ale i on...
«Żeby już raz otwarcie był mnie zrekużował,
Bo znał nasze uczucia; gdyby nie przyjmował
Mych odwiedzin; to kto wie? może bym odjechał,
Pogniewał się, połajał, w końcu go zaniechał;
Ale on, chytrze dumny, wpadł na koncept nowy:
Udawał, że mu nawet nie przyszło do głowy,
Żeby ja mógł się starać o związek takowy.”
2 p.

16. Przeczytaj podany fragment i wybierz właściwą odpowiedź.

„Wszyscy chwalą, klaskają. Jeden z oficerów
Dobył z kieszeni portefeuille z plikami papierów,
Rozłożył je, ołówek przyciął, w ustach zmoczył,
Patrzy w Zosię, rysuje. Ledwie Sędzia zoczył
Papiery i ołówki, poznał rysownika;
Choć go bardzo odmienił mundur pułkownika,”

Sędzia rozpoznał:

- a. Hrabiego, b. Jacka Soplicę,
 - c. Tadeusza, d. Asesora.
- 1 p.

17. Utwórz DWA zdania zgodne z treścią lektury. Przyporządkuj litery do cyfr.

A. Jankiel	grał na	1. gęślach.
B. Wojski		2. fortepianie.
		3. rogu.
		4. cymbałach.

2 p.

18. Kto z kim się zaręczył pod koniec *Pana Tadeusza*?

Połącz cyfry z literami.

1. Telimena	zaręczyła się	A. z Rejentem.
2. Tekla Hreczeszanka		B. z Tadeuszem.
3. Zosia		C. z Asesorem.

3 p.

19. Pierwsza wspólna decyzja Zosi i Tadeusza jako pary to:

- a. wyjazd w podróż poślubną do Włoch,
 - b. uwłaszczenie chłopów,
 - c. odbudowa zamku,
 - d. podarowanie pieniędzy na wyprawę wojenną.
- 1 p.

Test znajomości lektury *Pan Tadeusz*

RZĄD II

Klucz odpowiedzi, punktacja, kryteria oceniania

1.	2.	5.	7.	9.	14.	16.	19.
d	d	a	b	d	c	a	b

0–8 p. – 1 p. za każdą poprawną odpowiedź

3. Przykładowa odpowiedź: Telimena wyczuła, że Zosia zrobiła wielkie wrażenie na Tadeuszu. 0–1 p.
4. A5, B6, C1, D4, E3, X2 0–6 p. (po 1 p. za poprawną odpowiedź)
6. A3, B4, C2, X1 0–4 p. (po 1 p. za poprawną odpowiedź)
8. 3 – I – B 0–1 p.
10. Telimena mówi do Sędziego. 0–2 p. (po 1 p. za podanie właściwej osoby)
11. Słowa te wypowiada Hrabia. 0–1 p.
12. Słowa te wypowiada ksiądz Robak/Robak/Jacek Soplica. 0–1 p.
13. Słowa te wypowiada Klucznik/Gerwazy do Jacka Soplicy/Soplicy/Robaka. 0–2 p. (po 1 p. za podanie właściwej osoby)
15. Jacek Soplica mówi o Stolniku. 0–2 p. (po 1 p. za podanie właściwej osoby)
17. A4, B3 0–2 p. (po 1 p. za podanie właściwej odpowiedzi)
18. 1A, 2C, 3B 0–3 p. (po 1 p. za podanie właściwej odpowiedzi)

Maksymalnie 33 p.

Kryteria oceniania:

31–33 p. – celujący

29–30 p. – bardzo dobry

26–28 p. – dobry

16–25 p. – dostateczny

11–15 p. – dopuszczający

0–10 p. – niedostateczny

Karta odpowiedzi

Imię i nazwisko

..... kl.

1.	2.	5.	7.	9.	14.	16.	19.

3.

.....

.....

4. A –, B –, C –, D –, E –

X –

6. A –, B –, C –, X –

8. – –

10. mówi do

.....

11. Słowa te wypowiada

.....

12. Słowa te wypowiada

.....

13. Słowa te wypowiada

do

15.

mówi o

17. A....., B.....

18. 1....., 2....., 3.....

Karta odpowiedzi

Imię i nazwisko

..... kl.

1.	2.	5.	7.	9.	14.	16.	19.

3.

.....

.....

4. A –, B –, C –, D –, E –

X –

6. A –, B –, C –, X –

8. – –

10. mówi do

.....

11. Słowa te wypowiada

.....

12. Słowa te wypowiada

.....

13. Słowa te wypowiada

do

15.

mówi o

17. A....., B.....

18. 1....., 2....., 3.....

Materiały dla uczniów

1.	<p>„Pośliznęła się nieco i w tym roztargnieniu Na pana Tadeusza wsparła się ramieniem. Przeprosiwszy go grzecznie, na miejscu swym siadła Pomiędzy nim i stryjem, ale nic nie jadła; Tylko się wachlowała, to wachlarza trzonek Kręciła, to kołnierzyk z brabanckich koronek Poprawiała, to lekkim dotknięciem się ręki Muskąta włosów pukle i wstąg jasnych pęki.”</p> <p>Ks. I, Telimena zasiada do stołu obok pana Tadeusza</p>	
2.	<p>„Wtem, wielkim szczęściem, dwakroć kichnął Podkomorzy «Wiwat!» krzyknęli wszyscy; on się wszystkim skłonił I z wolna w tabakierę palcami zadzwonił: Tabakiera ze złota, z brylantów oprawa, A w środku jej był portret króla Stanisława. Ojcu Podkomorzego sam król ją darował, Po ojcu Podkomorzy godnie ją piastował;”</p> <p>Ks. I, Spór o Kusego i Sokoła</p>	
3.	<p>„Woźny pas mu odwiązał, pas słucki, pas lity, Przy którym świecą gęste kutasy jak kity, Z jednej strony złotogłów w purpurowe kwiaty, Na wywrót jedwab czarny, posrebrzany w kraty; Pas taki można równie kłaść na strony obie, Złotą na dzień galowy, a czarną w żałobie. Sam Woźny umiał pas ten odwiązywać, składać; Właśnie tym się zatrudniał i kończył tak gadać:”</p> <p>Ks. I, Woźny pomaga się rozebrać do snu Sędziemu</p>	
4.	<p>„I ogląda sam siebie, jak w żupanie białym, W granatowym kontuszu stał przed trybunałem, Jedną ręką na szabli, a drugą do stoła, Przywołałszy dwie strony, «Uczście się!» woła.”</p> <p>Ks. I, Woźny wspomina procesy z młodości</p>	
5.	<p>„Tace ogromne, w kwiaty ślicznie malowane, Na nich kurzące wonnie imbryki blaszane I z porcelany saskiej złote filiżanki, Przy każdej garnuszczyk mały do śmietanki.”</p> <p>Ks. II, Opis kompletu do kawy i zwyczajów związanych z kawą</p>	
6.	<p>„Grzybów było w bród. Chłopcy biorą krasnolice, Tyle w pieśniach litewskich sławione lisice, Co są godłem panieństwa, bo czerw ich nie zjada, I dziwna, żaden owad na nich nie usiada. Panienki za wysmukłym gonią borowikiem, Którego pieśń nazywa grzybów pułkownikiem. Wszyscy dybią na rydza; ten wzrostem skromniejszy I mniej sławny w piosenkach, za to najsmaczniejszy, Czy świeży, czy solony, czy jesiennej pory, Czy zimą. Ale Wojski zbierał muchomory. (...) Surojadki srebrzyste, żółte i czerwone, Niby czareczki różnym winem napętnione; Koźlak, jak przewrócone kubka dno wypukłe, Lejki, jako szampańskie kieliszki wysmukłe, Bielaki krągłe, białe, szerokie i płaskie, Jakby mlekiem nalane filiżanki saskie, I kulista, czarniawym pyłkiem napętniona Purchawka, jak pieprzniczka (...).”</p> <p>Ks. III, Grzybobranie</p>	

7.	<p>„A przecież wokół nich ciągnęły się lasy Litewskie, tak poważne i tak pełne krasy! – Czeremchy oplatane dzikich chmielów wieńcem, Jarzębiny ze świeżym pasterskim rumieńcem, Leszczyna jak menada z zielonymi berły, Ubranymi jak w grona, w orzechowe perty; A niżej dziatwa leśna: głóg w objęciu kalin, Ożyna czarne usta tuląca do malin. (...) Wysmukłością kibici i barwy powabem, Brzoza biała, kochanka, z małżonkiem swym grabem. A dalej, jakby starce na dzieci i wnuki Patrzą siedząc w milczeniu, tu sędziwe buki, Tam matrony topole i mchami brodaty Dąb, włożywszy pięć wieków na swój kark garbaty,”</p> <p>Ks. III, Rozmowa Telimeny i Hrabiego na temat malarstwa</p>	
8.	<p>„Panowie! długo żyję: jednego widziałem Człowieka, co mógł takim popisać się strzałem. Ów głośny niegdyś u nas z tylu pojedynków, Ów, co korki kobietom wystrzelał z patynków,”</p> <p>Ks. IV, Gerwazy chwali strzał Robaka i wspomina Jacka Soplicę</p>	
9.	<p>„W Soplicowie domowi i goście, po kłótni Wczorajszej, wstali z siebie nieradzi i smutni. Próżno Wojszczanka damy na kabałę sprasza, Mężczyznom próżno karty dają do mariasza: Nie chcą bawić się ni grać, siedzą cicho w kątkach,”</p> <p>Ks. VI, Zachowanie ludzi po wczorajszej awanturze w zamku</p>	
10.	<p>„[d]awniej w pańskich dworach Lub wojsku, na zajazdach, sejmikowych zborach Zwykli byli Dobrzyńscy żyć o łatwym chlebie: Teraz zmuszeni sami pracować na siebie Jako zaciężne chłopstwo! tylko że siermięgi Nie noszą, lecz kapoty białe w czarne pręgi, A w niedzielę kontusze. Strój także szlachcianek Najuboższych różni się od chłopskich katanek: Zwykle chodzą w drylichach albo perkaliczkach, Bydło pasą nie w tapciach z kory, lecz w trzewiczkach, I żną zboże, a nawet przędzą w rękawiczkach.”</p> <p>Ks. VI, Opis Dobrzyńskich</p>	
11.	<p>„Szmer wzmagął się. Wtem Jankiel postuchania prosił, Na ławę wskoczył, stanął i nad głowy wznosił Brodę jak wiechę, co mu aż do pasa wisi; Prawą ręką zdjął z wolna z głowy kołpak lisi, Lewą ręką jarmutkę zruszoną poprawił, Potem lewicę za pas zatknął i tak prawił,”</p> <p>Ks. VII, Kłótnia szlachty o to, czy napaść zbrojnie na Sędziego czy poczekać na powstanie</p>	
12.	<p>„Stała w ogrodzie, prawie pod samym parkanem, O który się opierał Ryków swym trójgranem, Wielka, stara sernica, budowana w kratki Z belek na krzyż wiązanych, podobna do klatki. W niej świeciły się białych serów mnogie kopy; Wkoło zaś wahały się suszące się snopy Szatwiji, benedykty kardy, macierzanki, Cała zielna domowa apteka Wojszczanki.”</p> <p>Ks. IX, Opis sernicy</p>	

13.	<p>„Podkomorzy, niedawno przez powiatu stany Zgodnie konfederackim marszałkiem obrany. Miał mundur województwa: żupan złotem szyty, Kontusz gredyturowy z frędzlą i pas lity, Przy którym karabela z głownią jaszczurową; Na szyi świecił wielką szpilką brylantową; Konfederatka biała, a na niej pęk gruby Drogich piórek, były to białych czapel czuby (Na fest kładnie się tylko kitka tak bogata, Której każde pióreczko kosztuje dukata).”</p> <p>Ks. XI, Opis Podkomorzego</p>	
14.	<p>„Nawet stary stojący zegar kurantowy W drewnianej szafie poznał, u wniścia alkowy, I z dziecinną radością pociągnął za sznurek, By stary Dąbrowskiego posłyszeć mazurek.”</p> <p>Ks. I, Powracający do domu Tadeusz przygląda się sprzętom</p>	
15.	<p>„«Ledwie dniało, już z jednej strony taradejką Jedzie Doweyko, z drugiej na koniu Domeyko. Patrz, aż tu przez rzekę leży most kosmaty, Pas ze skóry niedźwiedziej, porzniętej na szmaty.”</p> <p>Ks. IV, Historia Domeyki i Doweyki</p> <p>„W Soplicowie ruch wielki; lecz ni psów hałasy, Ani rżące rumaki, skrzypiące kolasy, Ni odgłos trąb dających hasło polowania Nie mogły Tadeusza wyciągnąć z postania;”</p> <p>Ks. IV, Poranek</p> <p>„Tymczasem szlachty coraz gęściej przybywało. Dobrzyńscy prawie wszyscy; sąsiadów niemało Z okolicznych zaścianków, zbrojni i bezbronni, W kałamaszkach i bryczkach, i piesi, i konni,”</p> <p>Ks. VI, Zbieranie się szlachty</p>	

Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz*

Scenariusz 2

Temat: Dlaczego Adam Mickiewicz napisał *Pana Tadeusza*,
czyli rozmawiamy o genezie utworu

(czas realizacji – 1 godzina lekcyjna)

Cele lekcji:

- poznanie genezy *Pana Tadeusza*,
- kształcenie umiejętności wykorzystywania w interpretacji tekstów literackich elementów wiedzy o historii i kulturze (I.1.10),
- kształcenie umiejętności wykorzystywania w interpretacji utworów literackich potrzebnych kontekstów, np. biograficznych, historycznych (I.1.11).

Metody i techniki:

oglądowa, pogadanka, praca z tekstem, problemowa

Formy pracy:

zbiorowa, indywidualna

Materiały:

link do fragmentu audiobooka *Pana Tadeusza*, karta pracy, prezentacja multimedialna przygotowana przez ucznia

Przebieg lekcji:

1. Chętny uczeń przedstawia krótką prezentację multimedialną na temat życia Adama Mickiewicza. → (5–10 minut)
2. Nauczyciel prosi uczniów, aby wyobrazili sobie Adama Mickiewicza w czasie, gdy mieszkał on w Paryżu. Rozmowa. → (5 minut)
3. Wysłuchanie *Epilogu z Pana Tadeusza*: <https://www.youtube.com/watch?v=WsYLBBeiMy0Q> po uprzednim poinformowaniu uczniów, że w tym fragmencie wypowiada się sam poeta. W trakcie słuchania uczniowie zwracają uwagę na pytania, nad którymi wcześniej się zastanawiali, i zapisują na gorąco swoje spostrzeżenia na karcie pracy. → (10 minut)
4. Porównanie „domysłów” uczniów ze słowami wieszczki z *Epilogu*. Rozmowa na temat treści zawartych w *Epilogu* i spostrzeżeń uczniów. → (10 minut)
5. Podanie uczniom definicji wyrazu „geneza”. → (5 minut)
 - Geneza
 - 1. «czynniki, które złożyły się na powstanie i rozwój czegoś»
 - 2. «sposób powstawania i rozwoju czegoś»<https://sjp.pwn.pl/sjp/geneza;2559064.html>
6. Praca domowa
Odpowiedz na pytanie zawarte w temacie.

Co czuł na emigracji?

Co myślał o Polsce?
Co dostrzegał z daleka?

Adam Mickiewicz
w Epilogu do Pana Tadeusza

Jakie miał marzenia
związane z Polską?

Jak opisał Polskę?

Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz*

Scenariusz 3

Temat: Jak się rozwija fabuła *Pana Tadeusza*?

(czas realizacji – 2 godziny lekcyjne)

Cele lekcji:

- dogłębne zrozumienie treści *Pana Tadeusza*,
- kształcenie umiejętności spójnego, usystematyzowanego opowiadania lektury (III.I.2, IV.6).

Metody i techniki:

oglądowa

Formy pracy:

indywidualna

Materiały:

losy z tytułami poszczególnych ksiąg

Przebieg lekcji:

1. Na jednej z poprzednich lekcji uczniowie dostali zadanie nauczenia się opowiadania jednej wylosowanej księgi *Pana Tadeusza*. Niniejsza lekcja służy właśnie do realizacji tego zadania. Uczniowie po kolei, księga po księdze opowiadają treść epopei. Można zrezygnować z tej lekcji, jeśli sądzimy, że uczniowie wystarczająco rozumieją fabułę lektury, co prawdopodobnie będzie wymagane podczas egzaminu ósmoklasisty.

Losy (do wycięcia i rozdania uczniom) z numerami i tytułami ksiąg *Pana Tadeusza*, które mają za zadanie opowiadać uczniowie. (Uczniowie wklejają swoje losy do zeszytu.)

1. Księga pierwsza: Gospodarstwo	2. Księga siódma: Rada
3. Księga druga: Zamek	4. Księga ósma: Zajazd
5. Księga trzecia: Umizgi	6. Księga dziewiąta: Bitwa
7. Księga czwarta: Dyplomatyka i łowy	8. Księga dziesiąta: Emigracja. Jacek
9. Księga piąta: Kłótnia	10. Księga jedenasta: Rok 1812
11. Księga szósta: Zaścianek	12. Księga dwunasta: Kochajmy się!
13. Księga pierwsza: Gospodarstwo	14. Księga siódma: Rada
15. Księga druga: Zamek	16. Księga ósma: Zajazd
17. Księga trzecia: Umizgi	18. Księga dziewiąta: Bitwa
19. Księga czwarta: Dyplomatyka i łowy	20. Księga dziesiąta: Emigracja. Jacek
21. Księga piąta: Kłótnia	22. Księga jedenasta: Rok 1812
23. Księga szósta: Zaścianek	24. Księga dwunasta: Kochajmy się!
25. Księga pierwsza: Gospodarstwo	26. Księga siódma: Rada
27. Księga druga: Zamek	28. Księga ósma: Zajazd
29. Księga trzecia: Umizgi	30. Księga dziewiąta: Bitwa
31. Księga czwarta: Dyplomatyka i łowy	32. Księga dziesiąta: Emigracja. Jacek
33. Księga piąta: Kłótnia	34. Księga jedenasta: Rok 1812
35. Księga szósta: Zaścianek	36. Księga dwunasta: Kochajmy się!

Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz*

Scenariusz 4

Temat: Co, kto, kiedy, gdzie w *Panu Tadeuszu*? Konkurs klasowy

(czas realizacji – 1 godzina lekcyjna)

Cele lekcji:

- zrozumienie utworu Adama Mickiewicza *Pan Tadeusz* w kontekście podstawowych informacji o epoce, w której tworzył autor (I.6),
- analizowanie elementów świata przedstawionego utworu *Pan Tadeusz* (podstawa programowa dla klas 4–6),
- wykorzystywanie w interpretacji utworów literackich potrzebnych kontekstów, np. historycznego (I.1.11).

Metody i techniki:

konkurs

Formy pracy:

praca w grupach

Materiały:

Karty konkursowe (po 1 egzemplarzu dla każdej grupy):

- oś czasu przedstawiająca wybrane wydarzenia historyczne związane z Polską, lata życia Adama Mickiewicza i czas wydarzeń w *Panu Tadeuszu*,
- plansza *Kto jest kim w Panu Tadeuszu?*,
- dwie mapy: Soplicowa oraz Soplicowa i okolic,
- karta punktacji konkursu.

Przebieg lekcji:

1. Nauczyciel dzieli uczniów na 5 grup, które będą ze sobą współzawodniczyły. Może też wybrać jury – osobę/osoby, których zadaniem będzie podliczanie punktów zdobytych przez grupy. → (5 minut)

Każdej grupie nauczyciel rozdaje po jednym egzemplarzu:

- osi czasu,
- drzewa genealogicznego Sopliców i Horeszków (*Kto jest kim w Panu Tadeuszu?*),
- dwóch map: Soplicowa oraz Soplicowa i okolic.

2. Konkurs. → (30 minut)

Zasady konkursu

Konkurs jest czteroczęściowy. Każda część konkursu rozpoczyna się od dokładnego obejrzenia danej karty. Następnie nauczyciel odbiera kartę od każdej grupy. Będzie można zajrzeć do tego materiału, ale wtedy grupa otrzyma za poprawną odpowiedź połowę punktów. Jeśli uczniowie udzielą nieprawidłowej odpowiedzi, tracą prawo do zajrzenia do karty, a pytanie przejmuje inna grupa. Gramy do momentu wyczerpania pytań.

Grupy wybierają numery pytań – w każdej turze od numeru 1 do numeru 5. Za pytania te można otrzymać różną liczbę punktów. Pytania odczytuje nauczyciel.

Część I – oś czasu

Krótkie informacje na temat osi czasu, omówienie jej zawartości. Analiza osi czasu w grupach.

Na osi czasu naniesione są daty:

- rozbiórów Polski,
- lat życia Adama Mickiewicza,
- czasu akcji *Pana Tadeusza*,
- niektórych wydarzeń z historii Polski, w tym takich, o których mowa w *Panu Tadeuszu*.

Uczniowie przyglądają się osi czasu, po czym oddają ją nauczycielowi. Następnie wybierają numer pytania, które odczytuje nauczyciel.

Pytania:

1. Kiedy rozgrywa się akcja *Pana Tadeusza*? 0–4 p.
2. Podajcie rok pierwszego wydania *Pana Tadeusza*. 0–2 p.
3. Podajcie lata życia Adama Mickiewicza. 0–4 p.
4. Jakie ważne wydarzenia historyczne miały miejsce za życia poety? 0–6 p.
5. Podajcie daty rozbiorów Polski. 0–6 p.

Część II – praca z drzewem genealogicznym (*Kto jest kim w Panu Tadeuszu?*)

Uczniowie przyglądają się drzewu genealogicznemu, po czym oddają je nauczycielowi. Następnie wybierają numer pytania, które odczytuje nauczyciel.

Pytania:

1. Czyją córką jest Zosia? (Ewy z rodu Horeszków i wojewody) 0–4 p.
2. Kim są rodzice Tadeusza? (Jacek Soplica, imię żony nie jest znane) 0–4 p.
3. Z kim jest spokrewniony Jankiel? (z żadnym z bohaterów *Pana Tadeusza*) 0–2 p.
4. Kto był właścicielem Soplicowa? (Sędzia) 0–2 p.
5. Kim był ostatni z Horeszków? (Hrabia) 0–2 p.

Część III – Soplicowo i okolice

Ponownie uczniowie dokładnie oglądają materiały – mapę *Soplicowo i okolice* – i zwracają je nauczycielowi.

Pytania:

1. Wymieńcie 4 miejsca zaznaczone na mapie (nie budowle i nie drogi).
(np. 1. majątek Soplicy, 2. majątek Hrabiego, 3. zagroda Maćka, 4. las Soplicowski, 5. puszcza, 6. las zamkowy, 7. wioska Soplicy, 8. Olszynka, 9. Dobrzyń) 0–8 p.
2. Wymieńcie 4 budowle (niekoniecznie domy mieszkalne) naniesione na mapę.
(np. 1. dwór, 2. młyn, 3. kaplica, 4. zamek, 5. pałac Hrabiego, 6. karczmy) 0–8 p.
3. Wymieńcie 2 drogi obecne na mapie (gościniec, droga do Dobrzynia) 0–4 p.
4. Obok jakiej budowli były dwa stawy? (obok młyna) 0–2 p.
5. Z którego budynku Telimienie było najbliżej do Świątyni Dumania? (z dworu) 0–2 p.

Część IV – Soplicowo

Uczniowie po raz czwarty dokładnie oglądają materiały – mapę *Soplicowa* – tym razem jednak nie zwracają ich nauczycielowi.

Pytania:

1. Kto i po co przechodził przez dziurę w płocie? (Hrabia, ujrzał w ogórkach Zosię) 0–2 p.
2. Sprawdźcie, czy mapa odzwierciedla trasę ucieczki Woźnego:
„Widziano, po konopiach ciemnych jego biała
Konfederatka niby gołąb przeleciała.
Konewka strzelił w czapkę, ale chybił celu;
Wtem zatrzeszczały tyki, już Protazy w chmielu,
«Protestuję!» zawołał; pewny był ucieczki,
Bo za sobą miał łożę i bagniska rzeczki.”
(tak, odzwierciedla) 0–1 p.
3. Którędy szedł Tadeusz, gdy, skończywszy naukę, wracał do domu?
„Właśnie dwukonną bryką wjechał młody panek
I obiegłszy dziedziniec zawrócił przed ganek,”
(gościniec – brama – belki – pokrzywa – dwór lub gościniec – brama – pokrzywy – studnia – stodoła – sernica
– dwór lub inna kombinacja wymienionych miejsc) 0–4 p.
4. Sprawdźcie, czy mapa odzwierciedla realia opisane w *Panu Tadeuszu*:
„Dom mieszkalny niewielki, lecz zewsząd chędogi,
I stodołę miał wielką, i przy niej trzy stogi
Użątku, co pod strzechą zmieścić się nie może;
Widać, że okolica obfita we zboże,”
(tak, odzwierciedla) 0–1 p.

5. Sprawdźcie, czy według mapy, możliwe jest, żeby Woźny wpadł w kapustę.
„I by donośniej mówić, wstąpił na stos wielki
Belek (pod płotem sadu suszyły się belki),
Wlazł na nie, i zarazem jakby go wiatr zdmuchnął,
Zniknął z oczu; słyszano, jak w kapustę buchnął;”
(tak, możliwe)

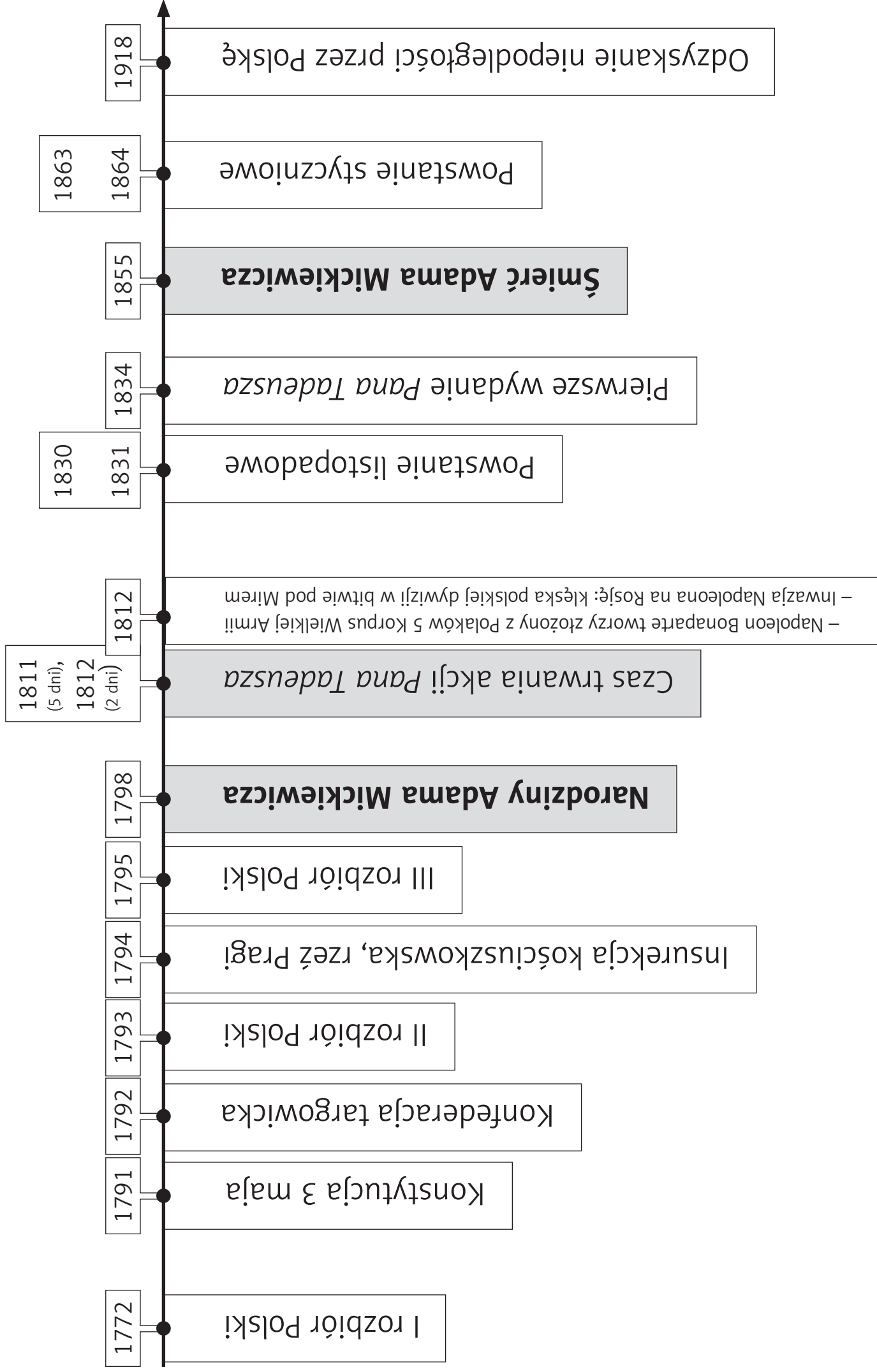
0–1 p.

3. Podsumowanie konkursu, wyłonienie zwycięskiej grupy. → (5 minut)

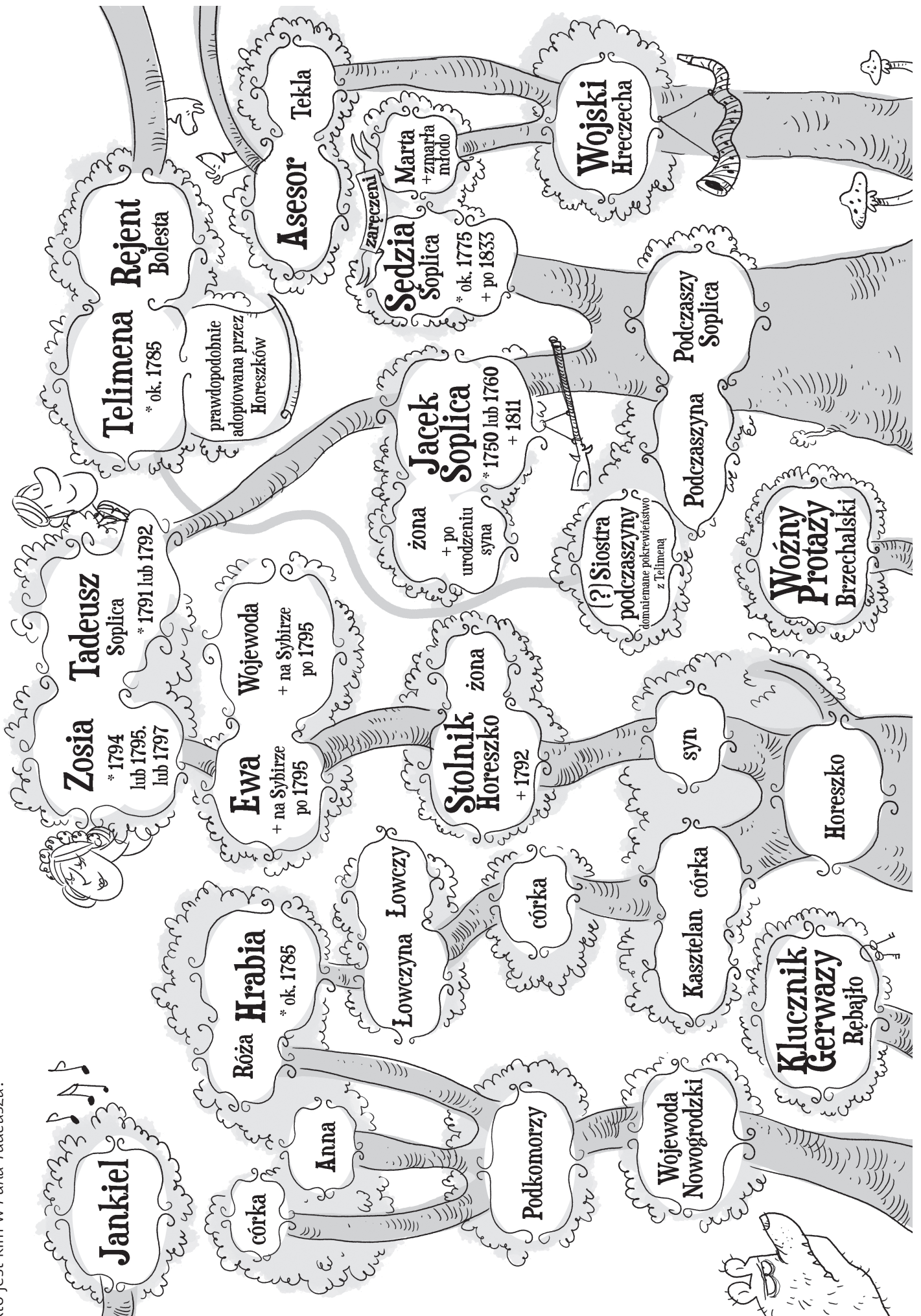
4. Praca domowa. → (5 minut)

1. Opisz w notatce elementy świata przedstawionego w *Panu Tadeuszu*:

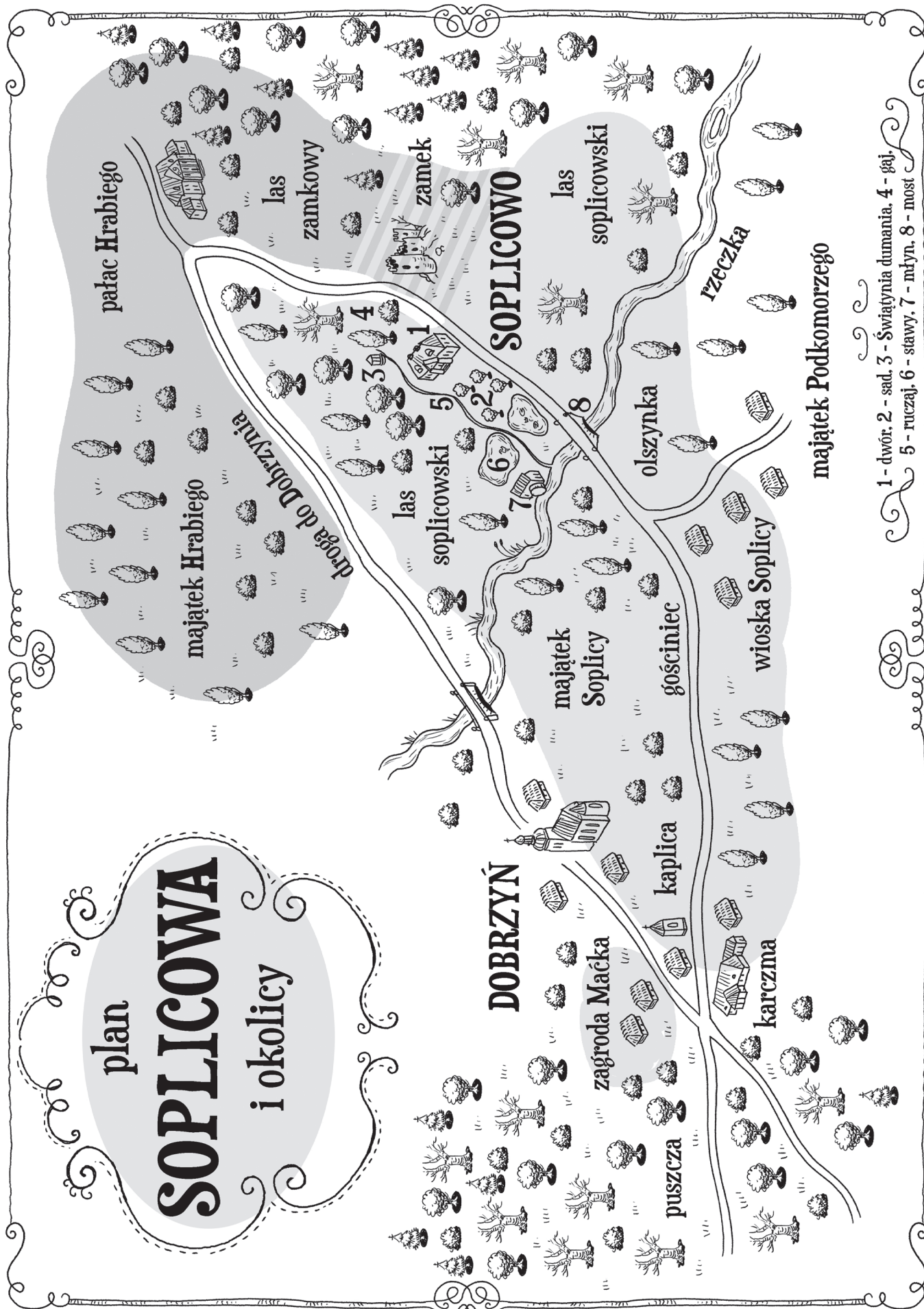
- określ czas i miejsca wydarzeń,
- wymień najważniejszych bohaterów,
- wypisz 10 najważniejszych wydarzeń.

Kto jest kim w Panu Tadeuszu?

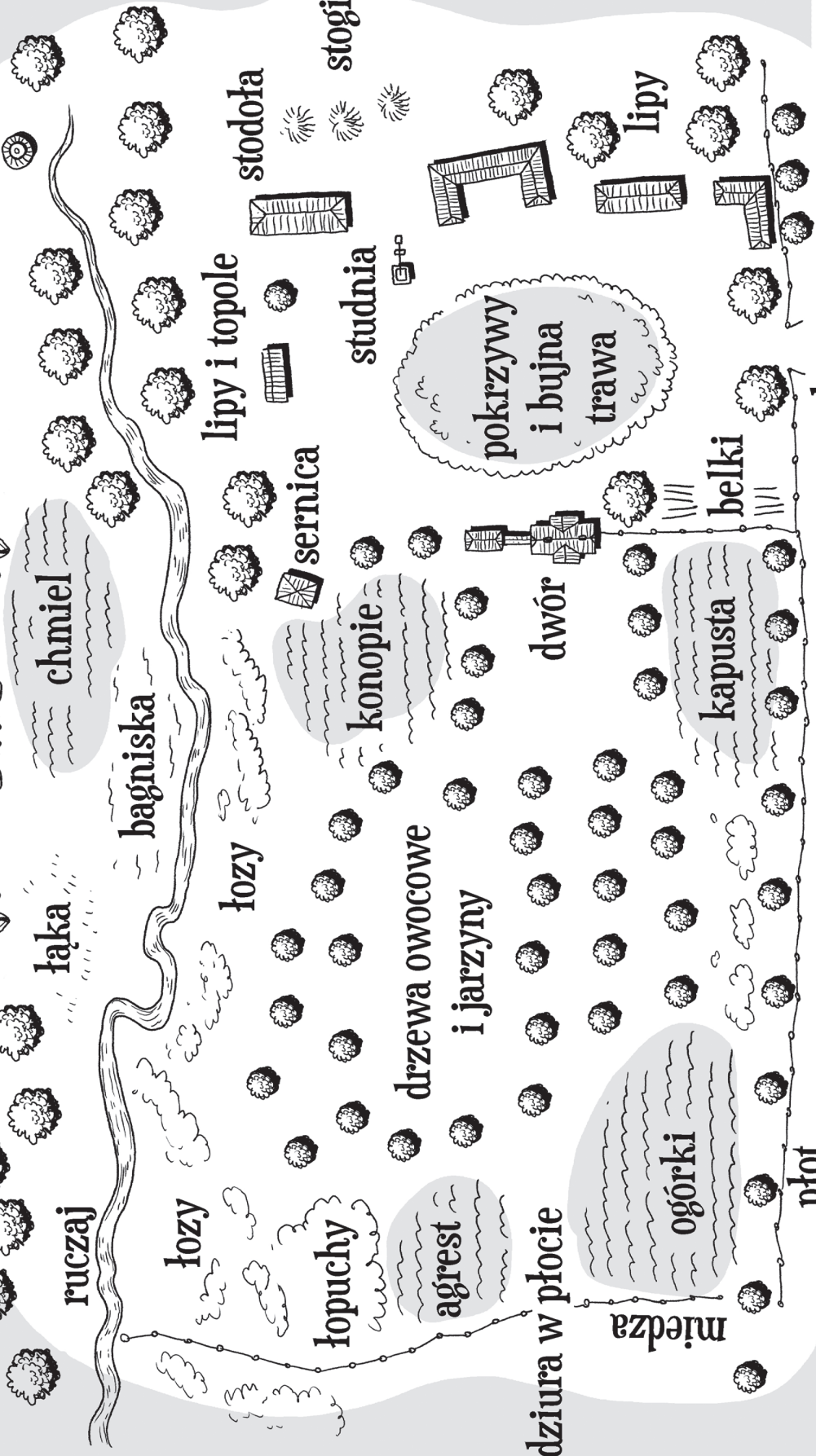

Na podstawie Kochajmy się! czyli spór Horeszków z Soplicami, „Gazeta Wyborcza”, 21 października 1999.

SOPLICOWO

Świątynia
dumania

ruczaj

łaka

chmiel

bagniska

łozy

łozy

łopuchy

drzewa owocowe
i jarzyny

agrest

konopie

sernica

lipy i topole

stodoła

stogi

studnia

pokrzywy
i bujna
trawa

lipy

dziura w płocie

miedza

ogórki

kapusta

dwór

belki

płot

brama

gościniec

Na podstawie: Z. Kramszyk, J. Ascher, Soplicowo, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 33, 14 sierpnia 1920, s. 647.

Karta punktacji konkursu klasowego „Co, kto, kiedy, gdzie w <i>Panu Tadeuszu</i> ?”					
	Numer wybranego pytania				Liczba zdobytych punktów
	Grupa I	Grupa II	Grupa III	Grupa IV	
Część I					
Część II					
Część III					
Część IV					
Suma zdobytych punktów:					

I miejsce: Grupa

II miejsce: Grupa

III miejsce: Grupa

Karta punktacji konkursu klasowego „Co, kto, kiedy, gdzie w <i>Panu Tadeuszu</i> ?”					
	Numer wybranego pytania				Liczba zdobytych punktów
	Grupa I	Grupa II	Grupa III	Grupa IV	
Część I					
Część II					
Część III					
Część IV					
Suma zdobytych punktów:					

I miejsce: Grupa

II miejsce: Grupa

III miejsce: Grupa

Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz*

Scenariusz 5

Temat: Jacek Soplica – bohater dynamiczny

(czas realizacji – 2 godziny lekcyjne)

Cele lekcji:

- wykorzystywanie w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związanych z postaciami społecznymi, narodowymi, religijnymi, etycznymi i ich hierarchizacja (I.1.9),
- wykorzystywanie w interpretacji tekstów literackich elementów wiedzy o historii i kulturze (I.1.10),
- wykorzystywanie w interpretacji utworów literackich potrzebnych kontekstów, np. biograficznego, historycznego, historycznoliterackiego, kulturowego, filozoficznego, społecznego (I.1.11),
- gromadzenie i porządkowanie materiału rzeczowego potrzebnego do tworzenia wypowiedzi (III.1.2),
- przeprowadzanie wnioskowania jako elementu wyводу argumentacyjnego (III.1.6),
- zgadzanie się z cudzymi poglądami lub polemizowanie z nimi, rzeczowe uzasadnianie własnego zdania (III.1.7),
- tworzenie spójnych wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: rozprawka (III.2.1),
- opowiadanie o wydarzeniach fabuły oraz ustalanie kolejności zdarzeń i rozumienie ich wzajemnej zależności (podstawa programowa dla klas 4–6, I.1.7),
- charakteryzowanie bohaterów w czytanych utworach (podstawa programowa dla klas 4–6, I.1.9).

Metody i techniki:

oglądowa, praca z tekstem

Formy pracy:

grupowa

Materiały:

rozsypanka – plan wydarzeń dziejów Jacka Soplicy

Przebieg lekcji:

Lekcja 1

1. Podział klasy na grupy i wręczenie każdej grupie planu wydarzeń – rozsypanki punktów. → (5 minut)
2. Wspólne słuchanie fragmentu *Pana Tadeusza – Emigracja. Jacek* i równoczesne samodzielne układanie rozsypanego planu wydarzeń w kolejności chronologicznej.
https://www.youtube.com/watch?v=_hJPaUz_4so (od 32 do 68 minuty – łącznie 36 minut) → (40 minut)

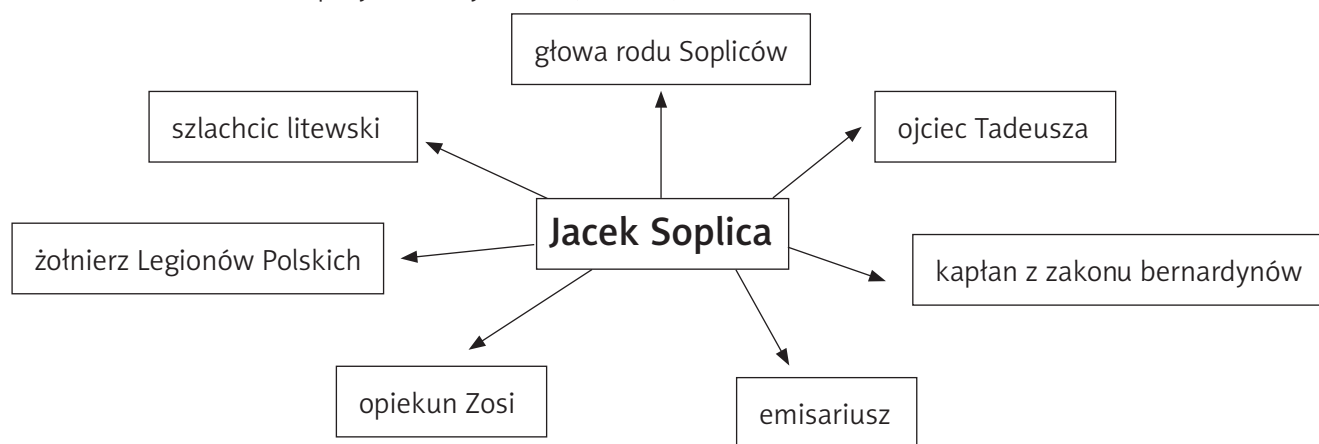
Lekcja 2

3. Sprawdzenie poprawności kolejności ułożenia punktów. → (10 minut)

1. Wielka przyjaźń Jacka Soplicy i Stolnika.
2. Zakochanie się Jacka w Ewie – córce Stolnika.
3. Wykorzystywanie Jacka przez Stolnika w celach politycznych.
4. Ukrywanie przed Stolnikiem miłości do Ewy.
5. Otrzymanie czarnej polewki – oznaczającej odmowę oddania ręki ukochanej Ewy.
6. Decyzja zrozpaczonego z powodu odrzucenia Jacka o wyjeździe z kraju.
7. Obojętne pożegnanie Jacka przez Stolnika i rozmowa na temat wydania Ewy za kasztelana witebskiego.
8. Postanowienie podstępnej zemsty.
9. Ślub Jacka z niekochaną ubogą dziewczyną i narodziny Tadeusza.
10. Śmierć żony Jacka.
11. Popadanie Jacka w alkoholizm.
12. Zaręczyny nieszczęśliwej Ewy z Wojewodą.

13. Krążenie niezaproszonego na zaręczyny Jacka wokół zamku Stolnika.
14. Napad Moskali na zamek Stolnika i satysfakcja Soplicy.
15. Zwycięstwo Stolnika nad Moskalami, zawód Jacka.
16. Strzał z karabinu jednego z Moskali – Soplica zabija Stolnika.
17. Straszna opinia o Jacku wśród szlachty polskiej – jako o zdrajcy ojczyzny i stronniku Moskali.
18. niesprawiedliwe rozdzielanie dóbr Stolnika pomiędzy Sopliców.
19. Cierpienia Jacka z powodu ogromnych wyrzutów sumienia i jego decyzja o wyjeździe z kraju.
20. Postanowienie poprawy i zadośćuczynienia swoich win.
21. Śmierć Ewy, osierocenie przez nią małej Zosi i decyzja Jacka co do opieki nad dzieckiem.
22. Jacek Soplica pokornym mnichem o imieniu Robak.
23. Ofiarna walka Robaka za kraj i jego wieloletnia działalność polityczna (emisariusz). Ogromne zasługi dla kraju.
24. Śmierć Jacka Soplicy po wyznaniu przez niego wszystkich win.

4. Przedstawienie Jacka Soplicy – kim był? → (5 minut)

5. O jakich innych ważnych wydarzeniach z życia Jacka Soplicy wiemy z treści Pana Tadeusza?

- oddał na wychowanie swojego syna Tadeusza,
- uratował Hrabiego i Tadeusza przed atakiem niedźwiedzia,
- uratował szlachtę przed Moskalami po zajeździe. → (5 minut)

6. Nauczyciel rysuje na środku tablicy poziomą linię, na górnej połowie tablicy wpisuje wyraz DOBRO, a na dolnej wyraz ZŁO. Następnie wszyscy wspólnie podają wyrazy związane z Jackiem Soplicą i wpisują je we właściwym miejscu, np. → (10 minut)

DOBRO
patriota, odpowiedzialny, pokorny, skromny, wrażliwy, ofiarny, refleksyjny, lubiany, towarzyski, odważny, lojalny, cierpliwy, dojrzały, walczył za Polskę, mądry, rozważny
ZŁO
owładnięty chęcią zemsty, pamiętliwy, zawistny, pijak, morderca, dumny, zawzięty, przepętiony nienawiścią, egoista, hulaka, awanturnik

Poproszenie uczniów, aby wybrali z obu grup wyrazów po jednym wyrazie o największej mocy (np. patriota – morderca).

Rozmowa na temat: Na ile Robak/Jacek Soplica jest bohaterem pozytywnym, a na ile negatywnym?

7. Gdy w trakcie dyskusji pojawi się temat przemiany, nauczyciel wprowadza termin *bohater dynamiczny*. Uczniowie notują definicję. → (10 minut)

bohater dynamiczny – postać literacka, w której w trakcie akcji utworu zaszła przemiana
przykłady: Scrooge, Jacek Soplica

8. Praca domowa.

Napisz rozprawkę na temat: Czy każdy błąd można naprawić? Odwołaj się do *Pana Tadeusza* i innej wybranej przez siebie lektury. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 200 słów.

Cierpienia Jacka z powodu ogromnych wyrzutów sumienia i jego decyzja o wyjeździe z kraju.

Decyzja zrozpaczonego z powodu odrzucenia Jacka o wyjeździe z kraju.

Jacek Soplica pokornym mnichem o imieniu Robak.

Krążenie niezaproszonego na zaręczyny Jacka wokół zamku Stolnika.

Napad Moskali na zamek Stolnika i satysfakcja Soplicy.

Niesprawiedliwe rozdzielenie dóbr Stolnika pomiędzy Sopliców.

Obojętne pożegnanie Jacka przez Stolnika i rozmowa na temat wydania Ewy za kasztelana witebskiego.

Ofiarna walka Robaka za kraj i jego wieloletnia działalność polityczna (emisariusz). Ogromne zasługi dla kraju.

Otrzymanie czarnej polewki – oznaczającej odmowę oddania ręki ukochanej Ewy.

Popadanie Jacka w alkoholizm.

Postanowienie podstępnej zemsty.

Postanowienie poprawy i zadośćuczynienia swoich win.

Straszna opinia o Jacku wśród szlachty polskiej – jako o zdrajcy ojczyzny i stronniku Moskali.

Strzał z karabinu jednego z Moskali – Soplica zabija Stolnika.

Ślub Jacka z niekochaną ubogą dziewczyną i narodziny Tadeusza.

Śmierć Ewy, osierocenie przez nią małej Zosi i decyzja Jacka co do opieki nad dzieckiem.

Śmierć Jacka Soplicy po wyznaniu przez niego wszystkich win.

Śmierć żony Jacka.

Ukrywanie przed Stolnikiem miłości do Ewy.

Wielka przyjaźń Jacka Soplicy i Stolnika.

Wykorzystywanie Jacka przez Stolnika w celach politycznych.

Zakochanie się Jacka w Ewie – córce Stolnika.

Zaręczyny nieszczęśliwej Ewy z Wojewodą.

Zwycięstwo Stolnika nad Moskalami, zawód Jacka.

Adam Mickiewicz *Pana Tadeusz*

Scenariusz 6

Temat: Bohaterowie *Pana Tadeusza* o sobie

(czas realizacji – 1–2 godziny lekcyjne)

Cele lekcji:

- analizowanie fabuły *Pana Tadeusza*,
- wyszukiwanie w tekście potrzebnych informacji oraz cytowanie odpowiednich fragmenty tekstu (I.2.1),
- porządkowanie informacji w zależności od ich funkcji w przekazie (I.2.2),
- tworzenie spójnej wypowiedzi z funkcjonalnym wykorzystaniem środków retorycznych (III.1.1, III.2.1),
- rozwijanie umiejętności samodzielnej prezentacji wyników swojej pracy (III.IV.6).

Metody i techniki:

prezentacja, drama

Formy pracy:

indywidualna, zbiorowa

Materiały:

paski z zapisanymi zadaniami dla uczniów

Przebieg lekcji:

1. Na jednej z poprzednich lekcji uczniowie losowali paski z zadaniem:

Opowiem o podanym bohaterze z punktu widzenia innego bohatera lektury. Przygotuję wypowiedź według następującego planu:

1. Przedstawienie się.
2. Przedstawienie wylosowanego bohatera/ wylosowanej bohaterki i jego/jej losów.

Innym wariantem tego zadania jest polecenie uczniom, aby opowiadali o danym bohaterze w formie zagadki, czyli w taki sposób, by zarówno osoba opowiadająca, jak i osoba przez nią przedstawiana stanowiły dla uczniów zagadkę.

2. Uczniowie opowiadają o losach poszczególnych bohaterów z punktu widzenia wylosowanych przez siebie bohaterów książki. W tym czasie pozostali uczniowie sporządzają samodzielnie notatkę na temat każdego bohatera, o którym mowa. Szczegółowe notatki będą im potrzebne na następnej lekcji.

Przykładowe kryteria oceny wypowiedzi ustnej uczniów:

1. Czy wypowiedź jest wyczerpująca (czy uwzględnia wszystkie ważne wydarzenia z życia danego bohatera)?
2. Czy w wypowiedzi zostały przedstawione tylko fakty znane danemu bohaterowi?
3. Czy wypowiedź jest dobrze przygotowana, na temat, spójna i uporządkowana?
4. Czy język wypowiedzi jest poprawny i bogaty?
5. Ocena końcowa wystąpienia.

3. Ocena poszczególnych wystąpień. W trakcie oceny ważne jest, aby klasa i/lub nauczyciel dopowiadali to, czego nie uwzględnili występujący uczniowie. Będzie to przydatne na kolejnej lekcji.

Opowiem o podanym bohaterze z punktu widzenia innego bohatera lektury. Przygotuję wypowiedź według następującego planu:

1. Przedstawienie się.
2. Przedstawienie wylosowanego bohatera i jego losów.

1. Telimena opowiada o Tadeuszu

Opowiem o podanym bohaterze z punktu widzenia innego bohatera lektury. Przygotuję wypowiedź według następującego planu:

1. Przedstawienie się.
2. Przedstawienie wylosowanego bohatera i jego losów.

2. Zosia opowiada o Tadeuszu

Opowiem o podanym bohaterze z punktu widzenia innego bohatera lektury. Przygotuję wypowiedź według następującego planu:

1. Przedstawienie się.
2. Przedstawienie wylosowanego bohatera i jego losów.

3. Telimena opowiada o Hrabu

Opowiem o podanym bohaterze z punktu widzenia innego bohatera lektury. Przygotuję wypowiedź według następującego planu:

1. Przedstawienie się.
2. Przedstawienie wylosowanego bohatera i jego losów.

4. Telimena opowiada o Sędzi

Opowiem o podanym bohaterze z punktu widzenia innego bohatera lektury. Przygotuję wypowiedź według następującego planu:

1. Przedstawienie się.
2. Przedstawienie wylosowanych bohaterów i ich losów.

5. Jacek Soplica opowiada o Tadeuszu i o Zosi

Opowiem o podanym bohaterze z punktu widzenia innego bohatera lektury. Przygotuję wypowiedź według następującego planu:

1. Przedstawienie się.
2. Przedstawienie wylosowanej bohaterki i jej losów.

6. Telimena opowiada o Zosi

Opowiem o podanym bohaterze z punktu widzenia innego bohatera lektury. Przygotuję wypowiedź według następującego planu:

1. Przedstawienie się.
2. Przedstawienie wylosowanego bohatera i jego losów.

7. Jacek Soplica opowiada o Gerwazym

Imię i nazwisko wypowiadającej się osoby oraz temat jej wypowiedzi	Czy wypowiedź				Wniosek końcowy
	1. jest wyczerpująca (uwzględnia wszystkie ważne fakty z życia bohaterów)?	2. zawiera fakty znane bohaterowi/ bohaterce, który/która je przedstawia?	3. jest dobrze przygotowana, na temat, spójna i uporządkowana?	4. charakteryzuje się poprawnym językiem i bogatym słownictwem?	
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					
7.					
8.					
9.					
10.					

Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz*

Scenariusz 7

Temat 1: Piszemy charakterystykę wybranego bohatera *Pana Tadeusza*

Temat 2: Czytamy i oceniamy nasze charakterystyki

(czas realizacji – 2 godziny lekcyjne)

Cele lekcji:

- kształcenie umiejętności pisania charakterystyki bohatera literackiego (podstawa programowa dla klas 4–6, III.2.1),
- gromadzenie i porządkowanie materiału do tworzenia wypowiedzi (III.1.2),
- tworzenie wypowiedzi z zastosowaniem odpowiedniej dla formy gatunkowej kompozycji oraz zasad spójności językowej między akapitami; rozumienie roli akapitów jako spójnych całości myślowych w tworzeniu wypowiedzi pisemnych (III.1.3),
- podsumowanie wiadomości na temat bohaterów *Pana Tadeusza*,
- doskonalenie umiejętności współpracy.

Metody i techniki:

ćwiczeń praktycznych

Formy pracy:

praca w grupach

Materiały:

notatki własne uczniów, karta pracy – propozycja planu charakterystyki, karta pracy do wglądu – kryteria oceny pracy pisemnej, Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz*

Przebieg lekcji:

1. Przypomnienie uczniom budowy charakterystyki, np. ➔ (5 minut)

1. Wstęp.
2. Kim jest ta postać? Czym się zajmuje? W jakim jest wieku? Jaką pełni funkcję? (itp.)
3. Jak wygląda? Jak się ubiera?
4. Jakie cechy ma ta postać (charakter, zalety i wady, cechy szczególne, sposób bycia, zachowanie w szczególnych momentach itp.)?
5. Podsumowanie (moja ocena, rola bohatera/bohaterki w książce itp.).

2. Podział klasy na grupy. Skład grup można uzależnić od tematów wylosowanych przez uczniów zagadnień, które omawiali na poprzedniej lekcji. Każda grupa otrzymuje do wglądu kartę z kryteriami oceny pracy pisemnej oraz propozycję planu charakterystyki (uczniowie nie muszą się jej ściśle trzymać).

Uczniowie piszą wspólnie charakterystykę wybranego bohatera *Pana Tadeusza* (z punktu widzenia współczesnego odbiorcy). Przeznaczając na to osobną jednostkę, mamy gwarancję, że uczniowie sami napiszą te prace, a nie skopiują je z internetu. ➔ (35 minut)

Grupa I – charakterystyka Tadeusza

Do grupy mogą należeć:

- uczniowie, którzy wykonywali zadanie „Telimena opowiada o Tadeuszu”
- uczniowie, którzy wykonywali zadanie „Zosia opowiada o Tadeuszu”

Grupa II – charakterystyka Hrabiego

Do grupy mogą należeć:

- uczniowie, którzy wykonywali zadanie „Telimena opowiada o Hrabim”

Grupa III – charakterystyka Sędziego

Do grupy mogą należeć:

– uczniowie, którzy wykonywali zadanie „Telimena opowiada o Sędzi”

Grupa IV – charakterystyka Zosi

Do grupy mogą należeć:

– uczniowie, którzy wykonywali zadanie „Jacek Soplica opowiada o Tadeuszu i o Zosi”

– uczniowie, którzy wykonywali zadanie „Telimena opowiada o Zosi”

Grupa V – charakterystyka Gerwazego

Do grupy mogą należeć:

– uczniowie, którzy wykonywali zadanie „Jacek Soplica opowiada o Gerwazym”

3. Odczytanie wszystkich pięciu charakterystyk i ich wspólne wnikliwe omówienie (pod względem treści i formy) oraz ocena. Nauczyciel może wziąć pod uwagę wybrane kryteria, które pojawią się na egzaminie ósmoklasisty (np. elementy retoryczne, kompetencje literackie i kulturowe, kompozycja tekstu, styl). ➔ (1 godzina)

Karta pracy – kryteria oceny wypowiedzi pisemnej (argumentacyjnej) obowiązujące podczas egzaminu ósmoklasisty

Na co musisz zwrócić uwagę, pisząc pracę pisemną, jeśli chcesz dobrze zdać egzamin?

1. Forma wypowiedzi

Czy:

- wypowiedź jest zgodna z formą wskazaną w poleceniu,
- w wypowiedzi ujęte zostały wszystkie kluczowe elementy tematu, np. czy uczeń w odpowiedni sposób odwołał się do lektury wskazanej w poleceniu,
- wypowiedź jest w całości na temat.

2. Elementy retoryczne

Czy:

- argumentacja zawarta w pracy jest wnikliwa,
- argumenty są poparte właściwymi przykładami,
- argumenty są przedstawione w sposób uporządkowany, np. od najbardziej do najmniej ważnego albo zapisane w porządku argument – kontrargument.

3. Kompetencje literackie i kulturowe

Czy:

- uczeń wykorzystał znajomość lektury obowiązkowej wskazanej w poleceniu (a także innych tekstów – jeżeli polecenie tego wymagało) w sposób funkcjonalny, tzn. np. czy przywołał w pracy takie wydarzenia albo omówił takie wątki, które istotnie wspierają jego tok rozumowania albo dobrze ilustrują to, o czym pisze,
- uczeń, pisząc np. o wydarzeniach z danej lektury, nie popełnił błędów, np. nie pomylił imion postaci, nie przypisał postaciom cech, których nie posiadają, bądź nie wymyślił wydarzeń, których w lekturze nie ma.

4. Kompozycja tekstu

Czy:

- kompozycja wypowiedzi jest zgodna z formą wskazaną w poleceniu, np. czy rozprawka zawiera wstęp, rozwinięcie i zakończenie, a list – zwrot do adresata, wstęp, rozwinięcie, zakończenie i zwrot pożegnalny,
- wypowiedź jest spójna, tzn. czy jest napisana w taki sposób, że łatwo się ją czyta dzięki np. jasnym powiązaniom wewnątrz zdań oraz między zdaniami i akapitami tekstu,
- wypowiedź jest logiczna, tzn. czy jest zbiorem uporządkowanych myśli,
- wypowiedź jest podzielona na odpowiednio wyodrębnione graficznie akapity, z których każdy stanowi logicznie zorganizowaną, zwartą całość.

5. Styl

Czy:

- styl wypowiedzi jest odpowiedni do jej treści i formy, tzn. np. czy uczeń nie napisał rozprawki, stosując słownictwo charakterystyczne dla stylu potocznego w odmianie mówionej,
- styl wypowiedzi jest jednolity, tzn. czy uczeń konsekwentnie posługuje się jednym wybranym stylem, a jeżeli miesza różne style w wypowiedzi – to czy jest to uzasadnione (czy czemuś to służy).

6. Język

Czy:

- uczeń poprawnie użył w wypowiedzi różnych rodzajów zdań i bogatej leksyki (np. frazeologizmów, wyrazów rzadziej używanych w języku polskim) czy też ograniczył się do najprostszych środków językowych,
- środki językowe, których użył uczeń, pozwalają mu zrealizować temat w sposób swobodny i precyzyjny czy też pobieżny, sprawiający trudność w zrozumieniu tekstu.

(źródło: Informator o egzaminie ósmoklasisty z języka polskiego od roku szkolnego 2018/2019)

1. Wstęp.
2. Kim jest ta postać? Czym się zajmuje? W jakim jest wieku? Jaką pełni funkcję? (itp.)
3. Jak wygląda? Jak się ubiera?
4. Jakie cechy ma ta postać (charakter, zalety i wady, cechy szczególne, sposób bycia, zachowanie w szczególnych momentach itp.)?
5. Podsumowanie (moja ocena, rola bohatera/bohaterki w książce itp.).

1. Wstęp.
2. Kim jest ta postać? Czym się zajmuje? W jakim jest wieku? Jaką pełni funkcję? (itp.)
3. Jak wygląda? Jak się ubiera?
4. Jakie cechy ma ta postać (charakter, zalety i wady, cechy szczególne, sposób bycia, zachowanie w szczególnych momentach itp.)?
5. Podsumowanie (moja ocena, rola bohatera/bohaterki w książce itp.).

1. Wstęp.
2. Kim jest ta postać? Czym się zajmuje? W jakim jest wieku? Jaką pełni funkcję? (itp.)
3. Jak wygląda? Jak się ubiera?
4. Jakie cechy ma ta postać (charakter, zalety i wady, cechy szczególne, sposób bycia, zachowanie w szczególnych momentach itp.)?
5. Podsumowanie (moja ocena, rola bohatera/bohaterki w książce itp.).

1. Wstęp.
2. Kim jest ta postać? Czym się zajmuje? W jakim jest wieku? Jaką pełni funkcję? (itp.)
3. Jak wygląda? Jak się ubiera?
4. Jakie cechy ma ta postać (charakter, zalety i wady, cechy szczególne, sposób bycia, zachowanie w szczególnych momentach itp.)?
5. Podsumowanie (moja ocena, rola bohatera/bohaterki w książce itp.).

1. Wstęp.
2. Kim jest ta postać? Czym się zajmuje? W jakim jest wieku? Jaką pełni funkcję? (itp.)
3. Jak wygląda? Jak się ubiera?
4. Jakie cechy ma ta postać (charakter, zalety i wady, cechy szczególne, sposób bycia, zachowanie w szczególnych momentach itp.)?
5. Podsumowanie (moja ocena, rola bohatera/bohaterki w książce itp.).

1. Wstęp.
2. Kim jest ta postać? Czym się zajmuje? W jakim jest wieku? Jaką pełni funkcję? (itp.)
3. Jak wygląda? Jak się ubiera?
4. Jakie cechy ma ta postać (charakter, zalety i wady, cechy szczególne, sposób bycia, zachowanie w szczególnych momentach itp.)?
5. Podsumowanie (moja ocena, rola bohatera/bohaterki w książce itp.).

1. Wstęp.
2. Kim jest ta postać? Czym się zajmuje? W jakim jest wieku? Jaką pełni funkcję? (itp.)
3. Jak wygląda? Jak się ubiera?
4. Jakie cechy ma ta postać (charakter, zalety i wady, cechy szczególne, sposób bycia, zachowanie w szczególnych momentach itp.)?
5. Podsumowanie (moja ocena, rola bohatera/bohaterki w książce itp.).

Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz*

Scenariusz 8

Temat: Realizm w *Panu Tadeuszu* (lub inny zaproponowany przez uczniów)
(czas realizacji – 1–2 godziny lekcyjne)

Cele lekcji:

- kształcenie postawy szacunku dla przeszłości i tradycji literackiej jako podstawy tożsamości narodowej (I.5).
- wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich oraz innych tekstów kultury (I.1),
- określanie wartości estetycznych poznanych tekstów literackich (I.1.8),
- rozwijanie umiejętności krytycznego myślenia i formułowania opinii (IV.8).

Metody i techniki:

heureka, prezentacja, projektu (wystawa)

Formy pracy:

zbiorowa, indywidualna

Materiały:

karta pracy z tekstem Jana Stankiewicza *Dzieje tabakiery*, postery przygotowane przez uczniów

Przebieg lekcji:

1. Głośne lub ciche odczytanie tekstu *Dzieje tabakiery*. Samodzielna lub wspólna praca z kartą pracy. → (15 minut)
2. Nawiązanie do posterów przyniesionych przez uczniów. Nauczyciel proponuje, aby przygotować z nich szkolną wystawę na szkolnym korytarzu. Prosi uczniów o pomysły na tytuł wystawy. Najlepszy zaproponowany przez uczniów tytuł może stać się tematem lekcji i tytułem wystawy jednocześnie.
3. Samodzielne wystąpienia uczniów związane z wylosowanymi cytatami. Prezentowanie przez nich samodzielnie przygotowanych posterów. → (20–60 minut)
4. Praca domowa.
 1. Naucz się na pamięć wybranego opisu przyrody z *Pana Tadeusza*.
 2. Znajdź i nazwij wszystkie zastosowane w nim środki poetyckie, ustal układ i rodzaj rymów – notatka w wybranej formie.

Przeczytaj podany tekst i wykonaj związane z nim polecenia.

Tym razem mam ochotę wygłosić pochwałę pedanterii. (...) Doceniam pedantów*, choć wiem, że w moim ojczystym języku jest to raczej słowo wzgardliwe. Powiedz komuś „pedant”, to się obrazi. Pomyśli, że go wyzywasz od tępaków. Że brak mu polotu, wdzięku, fantazji. Że wreszcie czepia się drobiazgów i nie ogarnia całości. A niby kto ogarnia jakąkolwiek całość. Co się tyczy fantazji, wdzięku itp., są to w ogóle właściwości nadprogramowe i rzadkie, trzeba więc z góry przyjąć, że nie każdy pedant je ma. Ale jeżeli ma, to już nic lepszego nie może się na świecie zdarzyć. Powstaje wówczas, na przykład, *Pan Tadeusz*. Toż to przecież dzieło natchnionego pedanta! Cudowny a skrupulatny spis rzeczy, fasonów i ceremonii! Gdyby wyobraźnia Mickiewicza nie była zaprawiona solidną porcją pedanterii, to wiadomość o picu kawy w Soplicowie nie budziłaby specjalnego zainteresowania. Dopiero to, jak ją parzono, w czym ją parzono, kto ją parzył i jaka to była kawa, i jaka do niej śmietanka, stanowi o uroku lektury. A czy jest w *Panu Tadeuszu* o tabakierach? Jest, jest, jakżeby nie, w Księdze I: „Wtem, wielkim szczęściem, dwakroć kichnął Pokomorzy. / «Wiwat! » krzyknęli wszyscy: on się wszystkim skłonił / I z wolna w tabakierę palcami zadzwonił...” To, oczywiście, nie koniec: „Tabakiera ze złota, z brylantów oprawa, / A w środku jej był portret króla Stanisława...”. Jeszcze nie wiemy, skąd się wzięła: „Ojcu Pokomorzego sam król ją darował, / Po ojcu Podkomorzy godnie ją piastował; / Gdy w nią dzwonił, znak dawał, że miał głos zabierać...”. Ale ponieważ: „Umilkli wszyscy i ust nie śmieli otwierać”, będę musiał i ja zamilknąć. Tylko zduszonym szeptem dodam, że w Księdze VI miniaturkę z podobizną króla wieszcz zdążył jeszcze przykryć szkiełkiem.

Jan Stankiewicz *Dzieje tabakierzy*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1976

* pedant «człowiek przesadnie dokładny, przywiązujący zbyt dużą wagę do porządku» (www.sjp.pwn.pl)

1. Wpisz obok każdego zdania literę P, jeśli jest ono zgodne z tekstem, lub literę F, jeśli nie odzwierciedla treści obecnych w tekście.

1.	Słowo „pedant” w znaczeniu słownikowym ma wydźwięk raczej pejoratywny (negatywny).	
2.	Słowo „pedant” użyte w podanym tekście jest wielkim komplementem dla poezji Adama Mickiewicza.	
3.	„Natchniony pedant” to ktoś, kto potrafi połączyć drobiazgowość z fantazją.	
4.	„Natchniony pedant” to określenie lekceważące.	
5.	Drobiazgowo opisy obecne w <i>Panu Tadeuszu</i> bywają bardzo męczące.	
6.	Każdy pedant ma fantazję i wdzięk.	
7.	Pedanteria w połączeniu z ogromnym polotem stanowi o wyjątkowej wartości <i>Pana Tadeusza</i> .	

2. Sformułuj własnymi słowami tezę (najważniejszą myśl) zawartą w tekście. Skorzystaj z pomocy – diagramu. Zaznacz na nim za pomocą cyfry właściwą, według Ciebie, odpowiedź.

Tekst ten bardziej mówi o:							
pedanterii.	1	2	3	4	5	6	utworze pt. <i>Pan Tadeusz</i> .

.....

.....

.....

.....

3. Czy zgadzasz się z tezą przedstawioną w tekście? Uzasadnij w kilku zdaniach swoją opinię, podając dwa argumenty na poparcie swojego stanowiska.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Odczytaj definicję słowa „realizm”, a następnie odpowiedz, czy świat przedstawiony w *Panu Tadeuszu* został opisany w sposób realistyczny. Uzasadnij swoją wypowiedź.

realizm – dążenie do jak najlepszego, zgodnego z prawdą odwzorowania rzeczywistości w utworze literackim

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz*

Scenariusz 9

Temat: Życie Polek i Polaków dawniej i dziś

(czas realizacji – 2 godziny lekcyjne)

Cele lekcji:

- wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich oraz innych tekstów kultury (I.1),
- określanie wartości estetycznych poznanych tekstów literackich (I.1.8),
- rozwijanie umiejętności krytycznego myślenia i formułowania opinii. (IV.8),
- budzenie refleksji społecznej, ekologicznej, patriotycznej,
- doskonalenie umiejętności współpracy.

Metody i techniki:

problemowa, praca z tekstem

Formy pracy:

praca w grupach

Materiały:

Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz*, karty pracy, plansze papieru, mazaki

Przebieg lekcji:

1. Podział klasy na 10 dwu-, trzyosobowych grup lub mniej, ale bardziej licznych (wtedy rezygnujemy z części zagadnień). Rozdanie grupom kartek z tematami, nad którymi będą one pracować. Zadaniem uczniów jest:
 - wspólne opracowanie danego tematu (pierwsza jednostka lekcyjna): zebranie odpowiednich cytatów, zadecydowanie o sposobie jego przedstawienia (np. przedstawiciel grupy, wszyscy członkowie grupy),
 - zaprezentowanie na forum klasy wyników swojej pracy (druga jednostka lekcyjna).

2. Prezentacja przygotowanych treści. → (1 godzina)

3. Praca domowa.

1. Napisz opowiadanie z dialogiem na jeden z podanych tematów. Uwzględnij realia historyczne i dowiedz, że znasz treść lektury *Pan Tadeusz*. Zastosuj w swojej pracy elementy innej formy wypowiedzi (opis sytuacji, opis przedmiotu, charakterystykę). Zastosuj w opowiadaniu zwrot akcji, retrospekcję i archaizację.

1. Jeden z bohaterów/jedna z bohaterek *Pana Tadeusza* przeniósł się/przeniosła się do współczesnej Polski.

2. Przeniosłam się/przeniosłem się do *Pana Tadeusza*.

2. Przynieś na następną lekcję coś, co będzie związane z Jankielem (np. przedmiot, napis, rysunek, cytat).

Grupa 1			
I. Wychowanie dzieci/młodzieży: – chłopców/młodzieńców, – dziewczynek/panienek.	Jak jest to opisane w <i>Panu Tadeuszu</i> ? Jak było w XIX w.?	Jakie jest to teraz?	Jakie chcielibyśmy, żeby to było?
Przykładowe zagadnienia: – zachowanie Zosi i Tadeusza w różnych sytuacjach, względem innych i siebie nawzajem, – edukacja Zosi i Tadeusza, – sposób życia Zosi i Tadeusza, – zalety Zosi i Tadeusza opisane w <i>Panu Tadeuszu</i> .			

Grupa 2			
II. Moda – ubiory	Jak jest to opisane w <i>Panu Tadeuszu</i> ? Jak było w XIX w.?	Jakie jest to teraz?	Jakie chcielibyśmy, żeby to było?
Przykładowe zagadnienia: - nazwy i wygląd ubiorów damskich i męskich, - różnicowanie mody (stroje polskie i zagraniczne), - zwyczaje związane ze strojem (np. ubrania na różne okazje).			

Grupa 3			
III. Sposoby spędzania czasu	Jak jest to opisane w <i>Panu Tadeuszu</i> ? Jak było w XIX w.?	Jakie jest to teraz?	Jakie chcielibyśmy, żeby to było?
Przykładowe zagadnienia: - ulubione rozrywki bohaterów <i>Pana Tadeusza</i> , - zajęcia „w budynkach” i „w naturze”.			

Grupa 4			
IV. Polowanie	Jak jest to opisane w <i>Panu Tadeuszu</i> ? Jak było w XIX w.?	Jakie jest to teraz?	Jakie chcielibyśmy, żeby to było?
Przykładowe zagadnienia: - waga polowania, - przebieg polowania, - prawa związane z polowaniem, - uczestnicy polowania, - zwyczaje związane z polowaniem.			

Grupa 5			
V. Zwyczaje związane z dobrym wychowaniem (co i komu wypada, a czego nie wypada)	Jak jest to opisane w <i>Panu Tadeuszu</i> ? Jak było w XIX w.?	Jakie jest to teraz?	Jakie chcielibyśmy, żeby to było?
Przykładowe zagadnienia: - zachowanie przy stole, - zachowanie na spacerze, - zachowanie względem starszych i autorytetów, - Wojskiego nauka o grzeczności.			

Grupa 6			
VI. Potrawy i napoje	Jak jest to opisane w <i>Panu Tadeuszu</i> ? Jak było w XIX w.?	Jakie jest to teraz?	Jakie chcielibyśmy, żeby to było?
Przykładowe zagadnienia: - nazwy potraw i napojów, - wygląd stołu, - kolejność podawania potraw, - arcyserwis.			

Grupa 7			
VII. Stosunek do ojczyzny (np. przyroda, historia)	Jak jest to opisane w <i>Panu Tadeuszu</i> ? Jak było w XIX w.?	Jakie jest to teraz?	Jakie chcielibyśmy, żeby to było?
Przykładowe zagadnienia: - stosunek narratora do przyrody ojczystej i sposób jej ukazania, - stosunek poszczególnych bohaterów do przyrody ojczystej (np. Tadeusza, Hrabiego), - stosunek narratora i bohaterów do niewoli Polski i do idei odzyskania niepodległości, - autorytety moralne przedstawione w <i>Panu Tadeuszu</i> (postaci historyczne i bohaterowie książki).			

Grupa 8			
VIII. Zalety i wady Polaków	Jak jest to opisane w <i>Panu Tadeuszu</i> ? Jak było w XIX w.?	Jakie jest to teraz?	Jakie chcielibyśmy, żeby to było?
Przykładowe zagadnienia: - zachowanie Polaków w różnych sytuacjach (polowanie, ucztę, zaręczyny, zajazd, karczma, rozmowy).			

Grupa 9			
IX. Stosunek do przedmiotów	Jak jest to opisane w <i>Panu Tadeuszu</i> ? Jak było w XIX w.?	Jakie jest to teraz?	Jakie chcielibyśmy, żeby to było?
Przykładowe zagadnienia: - arcyserwis, - broń, - tabakiera, - prezenty.			

Grupa 10			
X. Sytuacja kraju	Jak jest to opisane w <i>Panu Tadeuszu</i> ? Jak było w XIX w.?	Jakie jest to teraz?	Jakie chcielibyśmy, żeby to było?
Przykładowe zagadnienia: - wspomniane w książce wydarzenia historyczne, - stosunek Polaków do zaborów, ich marzenia, działania i plany.			

Praca domowa.

Napisz opowiadanie z dialogiem na jeden z podanych tematów. Uwzględnij realia historyczne i dowiedz, że znasz treść lektury *Pan Tadeusz*. Zastosuj w swojej pracy elementy innej formy wypowiedzi (opis sytuacji, opis przedmiotu, charakterystykę). Zastosuj w opowiadaniu zwrot akcji, retrospekcję i archaizację.

1. Jeden z bohaterów/jedna z bohaterek *Pana Tadeusza* przeniósł się/przeniosła się do współczesnej Polski.
2. Przeniosłam się/przeniosłem się do *Pana Tadeusza*.

Termin

Praca domowa.

Napisz opowiadanie z dialogiem na jeden z podanych tematów. Uwzględnij realia historyczne i dowiedz, że znasz treść lektury *Pan Tadeusz*. Zastosuj w swojej pracy elementy innej formy wypowiedzi (opis sytuacji, opis przedmiotu, charakterystykę). Zastosuj w opowiadaniu zwrot akcji, retrospekcję i archaizację.

1. Jeden z bohaterów/jedna z bohaterek *Pana Tadeusza* przeniósł się/przeniosła się do współczesnej Polski.
2. Przeniosłam się/przeniosłem się do *Pana Tadeusza*.

Termin

Praca domowa.

Napisz opowiadanie z dialogiem na jeden z podanych tematów. Uwzględnij realia historyczne i dowiedz, że znasz treść lektury *Pan Tadeusz*. Zastosuj w swojej pracy elementy innej formy wypowiedzi (opis sytuacji, opis przedmiotu, charakterystykę). Zastosuj w opowiadaniu zwrot akcji, retrospekcję i archaizację.

1. Jeden z bohaterów/jedna z bohaterek *Pana Tadeusza* przeniósł się/przeniosła się do współczesnej Polski.
2. Przeniosłam się/przeniosłem się do *Pana Tadeusza*.

Termin

Praca domowa.

Napisz opowiadanie z dialogiem na jeden z podanych tematów. Uwzględnij realia historyczne i dowiedz, że znasz treść lektury *Pan Tadeusz*. Zastosuj w swojej pracy elementy innej formy wypowiedzi (opis sytuacji, opis przedmiotu, charakterystykę). Zastosuj w opowiadaniu zwrot akcji, retrospekcję i archaizację.

1. Jeden z bohaterów/jedna z bohaterek *Pana Tadeusza* przeniósł się/przeniosła się do współczesnej Polski.
2. Przeniosłam się/przeniosłem się do *Pana Tadeusza*.

Termin

Praca domowa.

Napisz opowiadanie z dialogiem na jeden z podanych tematów. Uwzględnij realia historyczne i dowiedz, że znasz treść lektury *Pan Tadeusz*. Zastosuj w swojej pracy elementy innej formy wypowiedzi (opis sytuacji, opis przedmiotu, charakterystykę). Zastosuj w opowiadaniu zwrot akcji, retrospekcję i archaizację.

1. Jeden z bohaterów/jedna z bohaterek *Pana Tadeusza* przeniósł się/przeniosła się do współczesnej Polski.
2. Przeniosłam się/przeniosłem się do *Pana Tadeusza*.

Termin

Praca domowa.

Napisz opowiadanie z dialogiem na jeden z podanych tematów. Uwzględnij realia historyczne i dowiedz, że znasz treść lektury *Pan Tadeusz*. Zastosuj w swojej pracy elementy innej formy wypowiedzi (opis sytuacji, opis przedmiotu, charakterystykę). Zastosuj w opowiadaniu zwrot akcji, retrospekcję i archaizację.

1. Jeden z bohaterów/jedna z bohaterek *Pana Tadeusza* przeniósł się/przeniosła się do współczesnej Polski.
2. Przeniosłam się/przeniosłem się do *Pana Tadeusza*.

Termin

Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz*

Scenariusz 10

Temat: Koncert nad koncertami

(czas realizacji – 2 godziny lekcyjne)

Cele lekcji:

- kształcenie umiejętności wykorzystania w interpretacji utworów literackich elementów wiedzy o historii i kulturze (I.1.10),
- recytacja utworu literackiego w interpretacji zgodnej z jego tematem i stylem (I.1.12),
- kształcenie postawy szacunku dla przeszłości i tradycji literackiej jako podstawy tożsamości narodowej (I.5),
- wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich oraz innych tekstów kultury (I.1).

Metody i techniki:

wieszaka, heureka, oglądowa

Formy pracy:

zbiorowa, indywidualna

Materiały:

tablica multimedialna z dostępem do internetu, linki do utworów muzycznych, karta pracy ucznia, uczniowskie egzemplarze *Pana Tadeusza*

Przebieg lekcji:

1. Na środku klasy stoi wieszak ubraniowy z napisem *Jankiel*. Nauczyciel prosi uczniów, aby przyczepili do niego przedmioty i akcesoria (np. mycka, rysunek cymbałów), napisy (np. „najlepszy cymbalista”), rysunki, cytaty, które przynieśli na lekcję. W ten sposób zaprezentują oni sylwetkę Jankiela. Zagadnienia, które pomina, uzupełniają z nauczycielem podczas lekcji, np. pisząc na kartkach papieru: ➡ (5 minut)

- Żyd i polski patriota
- wirtuoz cymbałów, znał mnóstwo pieśni
- dzierżawca karczmy
- powszechnie lubiany i szanowany, uczciwy
- rozjemca sporów, szlachta się z nim liczyła
- dawniej grał po dworach
- współpracował z Jackiem Soplicą

– wygląd:

„W środku arendarz* Jankiel, w długim aż do ziemi
Szarafanie*, zapiętym haftkami srebrnymi,
Rękę jedną za czarny pas jedwabny wsadził,
Drugą poważnie sobie siwą brodę gładził;”

(Ks. IV, wersy 223–226)

* arendarz – karczmarz, dzierżawca

* szarafan – długi kaftan męski bez rękawów

2. Przed głośną lekturą *Koncertu Jankiela* nauczyciel zapoznaje uczniów z instrumentem, na którym grał oraz z definicją wyrazu „improwizacja”. ➡ (5 minut)

Cymbały strunowe – instrument strunowy, dawniej popularny w Europie, gra się na nim, uderzając struny drewnianymi pałeczkami.

Od 1600 roku cymbały rozpowszechniły się w Polsce i Rosji a pierwszy polski wizerunek cymbałów pochodzi z witraża krakowskiego z XV w. Istnieją zapisy o cymbałach z XVII i XVIII wieku cytowane u Kolberga. Cymbały występowały w XIX wieku na Mazowszu, Kujawach, na Białorusi, Litwie, Polesiu i Rusi Karpackiej. Cymbaliści grali w gospodach i karczmach oraz na weselach i do tańca. Najmowano do gry kapele z muzykiem cymbalistą, często Żydem bądź Cyganem.

Tradycja gry na cymbałach jest w Polsce nadal jeszcze przekazywana z pokolenia na pokolenie. Mistrz przekazuje uczniowi obok techniki gry i zbioru melodii także charakter muzyki oraz rozpoznawalną manierę gry.

(na podstawie Wikipedii)

improwizacja

1. «wykonywanie czegoś, np. utworu muzycznego, bez przygotowania; też: rzecz tak powstała i wykonana»
2. «działania podejmowane bez przygotowania i planu; też: rezultat takich działań»

<https://sjp.pwn.pl/sjp/improwizacja;2561358.html>

3. Głośne czytanie przez uczniów Koncertu Jankiela. W wyznaczonych miejscach uczniowie przestają czytać i zapoznają się z materiałem prezentowanym przez nauczyciela. Opis sposobu czytania i przydatne materiały znajdują się poniżej. ➔ (20 minut)

Nauczyciel

Nauczyciel rozpoczyna od prezentacji poniższego fragmentu filmu *Pan Tadeusz* (do 0:50 – później w filmie od razu następuje polonez, który w tekście *Pana Tadeusza* jest na samym końcu koncertu) przedstawiającego początek koncertu Jankiela.

<https://www.youtube.com/watch?v=D23B-yfjIRg>

Osoba 1 (od wersu 657)

„Jankiel niezmiernie Zosię lubił, kiwnął brodą
Na znak, że nie odmawia; więc go w środek wiodą,
Podają krzesło, usiadł, cymbały przynoszą,
Kładą mu na kolanach, on patrzy z rozkoszą
I z dumą; jak weteran w służbę powołany,
Gdy wnuki ciężki jego miecz ciągną ze ściany,
Dziad śmieje się, choć miecza dawno nie miał w dłoni,
Lecz uczył, że dłoń jeszcze nie zawiedzie broni.”

Osoba 2

„Tymczasem dwaj uczniowie przy cymbałach klęczą,
Stoją na nowo struny i próbując brzęczą;
Jankiel z przymrużonymi na poły oczyma
Milczy i nieruchome drążki w palcach trzyma.”
„Spuścił je, zrazu bijąc taktem tryumfalnym,
Potem gęściej siekł struny jak deszczem nawalnym;
Dziwią się wszyscy – lecz to była tylko proba,
Bo wnet przerwał i w górę podniósł drążki oba.”

Nauczyciel

Nauczyciel prezentuje filmik przedstawiający grę na cymbałach strunowych (fragment filmiku dowolnej długości).

<https://www.youtube.com/watch?v=2m1CoVPSr4Q> (0:59)

Osoba 3

„Znowu gra: już drżą drążki tak lekkimi ruchy,
Jak gdyby zadzwoniło w strunę skrzydło muchy,
Wydając ciche, ledwie słyszalne brzęczenia.
Mistrz zawsze patrzył w niebo czekając natchnienia.
Spójrzył z góry, instrument dumnym okiem zmierzył,
Wzniósł ręce, spuścił razem, w dwa drążki uderzył,
Zdumieli się słuchacze...
Razem ze strun wiela
Buchnął dźwięk, jakby cała janczarska kapela”

Nauczyciel

Prezentacja cymbałów strunowych – jednego z podanych filmików.

https://www.youtube.com/watch?v=sQY_4iwgBJc (1:14 min.)

lub

<https://www.youtube.com/watch?v=NCPZk-0ogyQ> (1:29 min.)

lub

<https://www.youtube.com/watch?v=5e0gwclHdkk>

Osoba 4

„Ozwała się z dzwonekami, z zelami, z bębenki.
Brzmi Polonez Trzeciego Maja! – Skoczne dźwięki
Radością oddychają, radością słuch poją,
Dziewki chcą tańczyć, chłopcy w miejscu nie dostoją –
Lecz starców myśli z dźwiękiem w przeszłość się uniosły,
W owe lata szczęśliwe, gdy senat i posły,
Po dniu Trzeciego Maja, w ratuszowej sali
Zgodzonego z narodem króla fetowali;
Gdy przy tańcu śpiewano: «Wiwat król kochany!
Wiwat Sejm, wiwat Naród, wiwat wszystkie Stany!»”

Nauczyciel

Prezentacja *Poloneza 3 maja*.

<https://www.youtube.com/watch?v=DuOZgKMfM6k>

Uchwalenie Konstytucji 3 maja – 3 maja 1791 r.

Osoba 5

„Mistrz coraz takty nagli i tony natęży,
A wtem puścił fałszywy akord jak syk węża,
Jak zgrzyt żelaza po szkle – przejął wszystkich dreszczem
I wesoleść pomięszał przeczuciem złowieszczem.
Zasmuceni, strwożeni, słuchacze zwątpili,
Czy instrument niestrojny? czy się muzyk myli?
Nie zmylił się mistrz taki! on umyślnie trąca
Wciąż tę zdradziecką strunę, melodyję zmaça,
Coraz głośniejsz targając akord rozdąsany,
Przeciwko zgodzie tonów skonfederowany;”

Osoba 6

„Aż Klucznik pojął mistrza, zakrył ręką lica
I krzyknął: «Znam! znam głos ten! to jest Targowica!»
I wnet pękła ze świstem struna złowróżąca;
Muzyk bieży do prymów, urywa takt, zmaça,
Porzuca prymy, bieży z drążkami do basów.

Słysząc tysiące coraz głośniejszych hałasów,”

Nauczyciel

Targowica

Konfederacja targowicka – spisek magnacki zawiązany **w nocy z 18 na 19 maja 1792 r. w Targowicy** (w rzeczywistości 27 kwietnia 1792 r. w Petersburgu), w porozumieniu z cesarzową Rosji Katarzyną II, pod hasłami „obrony zagrożonej wolności” przeciwko reformom Sejmu Czteroletniego i Konstytucji 3 maja, uznany za symbol zdrady narodowej.

(na podstawie Wikipedii)

Osoba 7

„Takt marszu, wojna, atak, szturm, słysząc wystrzały,
Jęk dzieci, płacze matek. – Tak mistrz doskonały
Wydał okropność szturm, że wieśniaczki drżały,
Przypominając sobie ze łzami boleści
Rzeź Pragi, którą znaty z pieśni i z powieści,
Rade, że mistrz na koniec strunami wszystkimi
Zagrzmiał, i głosy zdusił, jakby wbił do ziemi.”

Nauczyciel

Rzeź Pragi – 4 listopada 1794 r. – masakra polskiej ludności cywilnej dokonana przez wojska rosyjskie, będąca przyczyną kapitulacji Warszawy i upadku insurekcji kościuszkowskiej.

Osoba 8

„Ledwie słuchacze mieli czas wyjść z zadziwienia,
Znowu muzyka inna – znów zrazu brzęczenia
Lekkie i ciche, kilka cienkich strunek jęczy,
Jak kilka much, gdy z siatki wyrwą się pajęczej.
Lecz strun coraz przybywa, już rozpierzchnę tony
Łączą się i akordów wiążą legijony,
I już w takt postępują zgodzonymi dźwięki,
Tworząc nutę żałosną tej sławnej piosenki:
O żołnierzu, tułacz, który borem, lasem
Idzie, z biedy i z głodu przymierając czasem,
Na koniec pada u nóg konika wiernego,
A konik nogą grzebie mogiłę dla niego.
Piosenka stara, wojsku polskiemu tak miła!”

Nauczyciel

Zaprezentowanie piosenki *Idzie żołnierz*.

(wersja współczesna) <https://www.youtube.com/watch?v=UO1vXfAsI2A>

lub

(wersja tradycyjna) <https://www.youtube.com/watch?v=SFGcwih03HY>

Osoba 9

„Poznali ją żołnierze, wiara się skupiła
Wkoło mistrza; słuchają, wspominają sobie,
Ów czas okropny, kiedy na Ojczyzny grobie
Zanucili tę piosnkę i poszli w kraj świata;
Przywodzą na myśl długie swej wędrówki lata,
Po łądach, morzach, piaskach gorących i mrozie,
Pośrodku obcych ludów, gdzie często w obozie
Cieszył ich i rozrzewniał ten śpiew narodowy.
Tak rozmyślając smutnie pochylili głowy.”

Osoba 10

„Ale je wnet podnieśli, bo mistrz tony wznosi,

Natęży, takty zmienia, coś innego głosi.
I znowu spójrzat z góry, okiem struny zmierzzył,
Złączył ręce, oburącz w dwa drążki uderzył:
Uderzenie tak sztuczne, tak było potężne,
Że struny zadzwoniły jak trąby mosiężne
I z trąb znana piosenka ku niebu wionęła,
Marsz tryumfalny: Jeszcze Polska nie zginęła!...
Marsz Dąbrowski do Polski! – I wszyscy klasnęli,
I wszyscy: «Marsz Dąbrowski!» chorem okrzyknęli!”

Nauczyciel

Prezentacja fragmentu Mazurka Dąbrowskiego https://www.youtube.com/watch?v=fqh_xhPuPyl
lub najstarszego zachowanego nagrania Mazurka Dąbrowskiego, powstałego w 1901 r., gdy pieśń ta nie była
jeszcze hymnem państwowym, a Polska była pod zaborami.

<https://www.youtube.com/watch?v=0QgY5nl9usM>

Osoba 11

„Muzyk, jakby sam swojej dziwił się piosence,
Upuścił drążki z palców, podniósł w górę ręce,
Czapka lisia spadła mu z głowy na ramiona,
Powiewała poważnie broda podniesiona,
Na jagodach miał kręgi dziwnego rumieńca,
We wzroku ducha pełnym błyszczał żar młodzieńca,”

Osoba 12

„Aż gdy na Dąbrowskiego starzec oczy zwrócił,
Zakrył rękami, spod rąk też potok się rzucił:
«Jenerale, rzekł, Ciebie długo Litwa nasza
Czekala – długo, jak my Żydzi Mesyjasza,
Ciebie prorokowali dawno między ludem
Śpiewaki, Ciebie niebo obwieściło cudem,
Żyj i wojuj, o, Ty nasz!...» Mówiąc ciągle szlochał,
Żyd poczciwy Ojczyznę jako Polak kochał!
Dąbrowski mu podawał rękę i dziękował,
On, czapkę zdjąwszy, wodza rękę ucałował.”

Osoba 13

„Poloneza czas zacząć. – Podkomorzy rusza
I z lekka zarzuciwszy wyloty kontusza,
I węża podkręcając, podał rękę Zosi
I skłoniwszy się grzecznie, w pierwszą parę prosi.
Za Podkomorzym szereg w pary się gromadzi,
Dano hasło, zaczęto taniec – on prowadzi.”

Nauczyciel

Prezentacja poloneza Wojciecha Killara z filmu *Pan Tadeusz* – na cymbały.

<https://www.youtube.com/watch?v=4Gzkob07Hq8> lub <https://www.youtube.com/watch?v=Ch1E3fkP53g>
(odtworzyć fragment)

Osoba 14

„Nad murawą czerwone połyskają buty,
Bije blask z karabeli, świeci się pas suty,
A on stąpa powoli, niby od niechcenia;
Ale z każdego kroku, z każdego ruszenia,
Można tancerza czucia i myśli wyczytać: –
Oto stanął, jak gdyby chciał swą damę pytać,
Pochyla ku niej głowę, chce szepnąć do ucha;
Dama głowę odwraca, wstydzi się, nie słucha,
On zdjął konfederatkę, kłania się pokornie,”

Osoba 15

„Dama raczyła spojrzeć, lecz milczy upornie;
On krok zwalnia, oczyma jej spojrzenie śledzi,
I zaśmiał się na koniec, – rad z jej odpowiedzi
Stąpa prędzej, pogląda na rywalów z góry
I swą konfederatkę z czaplinoymi pióry
To na czole zawiesza, to nad czołem wstrząsa,
Aż włożył ją na bakier i pokręcił węża.
Idzie, wszyscy zazdrozczą, biegą w jego ślady,
On by rad ze swą damą wymknąć się z gromady;
Czasem staje na miejscu, rękę grzecznie wznosi”

Osoba 16

„I żeby mimo przeszli, pokornie ich prosi;
Czasem zamyśla zręcznie na bok się uchylić,
Odmienia drogę, rad by towarzyszków zmylić,
Lecz go szybkimi kroki ścigają natręty
I zewsząd obwijają tanecznymi skręty;
Więc gniewa się, prawicę na rękojeść składa,
Jakby rzekł: «Nie dbam o was, zazdrośnikom biada!»
Zwraca się z dumą w czole i z wyzwaniem w oku
Prosto w tłum; tłum tancerzy nie śmie dostać w kroku,
Ustępują mu z drogi, – i zmieniwszy szyki,

Puszczają się znów za nim. –,,

Osoba 17

„Brzmią zewsząd okrzyki:

«Ach to może ostatni! patrzcie, patrzcie, młodzi,

Może ostatni, co tak poloneza wodzi!» –

I szły pary po parach hucznie i wesoło,

Rozkręcało się, znowu skręcało się koło,

Jak wąż olbrzymi w tysiąc łamiący się zwojów;

Mieni się cętkowata, różna barwa strojów

Damskich, pańskich, żołnierskich, jak łuska błyszcząca,

Wyłtocona promieńmi zachodniego słońca

I odbita o ciemne murawy wezgłowa.

Wre taniec, brzmi muzyka, oklaski i zdrowia!”

Nauczyciel

Prezentacja fragmentu filmu pt. Pan Tadeusz – polonez.

https://www.youtube.com/watch?v=_PO_3ST_-Hg (1:08)

Na zakończenie można odtworzyć wersję rockową poloneza: <https://www.youtube.com/watch?v=fWxtPaXI7ro&index=3&list=RDGFrtt8baPA4> (fragment wg uznania nauczyciela).

4. Rozdanie uczniom kart pracy z pytaniami. Forma pracy – w zależności od wyboru nauczyciela. To, czego uczniowie nie zdążą zrobić na lekcji, będzie ich pracą domową. ➡ (10 minut)

W trakcie samodzielnej pracy uczniów nauczyciel może odtworzyć uczniom (dla ich przyjemności) współczesną muzykę graną na cymbałach, np. <https://www.youtube.com/watch?v=3MtOldNgnjo>.

5. Praca domowa (z wykorzystaniem karty pracy):

Wybierz jedną z ilustracji i napisz kilkuzdaniową wypowiedź, w której opiszysz sytuację przedstawioną na obrazie.

Karta pracy – Koncert Jankiela

1. Przedstaw pisemnie w kilku zdaniach Jankiela. Kim był i jak wyglądał?
2. Przepisz do zeszytu we właściwej kolejności podane punkty planu wydarzeń dotyczącego koncertu Jankiela.

- Piosenka *Idzie żołnierz*.
- *Mazurek Dąbrowskiego*.
- *Polonez Trzeciego Maja*.
- Pierwsze takty muzyki.
- Polonez – oficjalne rozpoczęcie uczty.
- Prośba Zosi skierowana do Jankiela o zagranie na jej weselu.
- Rozpoczęcie improwizowanego koncertu.
- Rzeź Pragi.
- Strojenie instrumentu przez uczniów.
- Targowica.
- Zgoda starego Żyda.

3. Wyjaśnij pisemnie pojęcie „improwizacja”.

4. Wybierz jedną z ilustracji i napisz kilkuzdaniową wypowiedź, w której opisziesz sytuację przedstawioną na obrazie.

Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz*

Scenariusz 11

Temat: Recytujemy fragmenty *Pana Tadeusza*.

(czas realizacji – 1–2 godziny lekcyjne)

Cele lekcji:

- powtórzenie wiadomości o poznanych w szkole podstawowej środkach poetyckich (kl. 4–6, I.1.4, kl. 7–8, I.1.4),
- zwrócenie uwagi uczniów na piękno opisów przyrody w *Panu Tadeuszu*,
- kształcenie umiejętności interpretacji głosowej tekstu poetyckiego (I.1.12).

Metody i techniki:

recytacja, ćwiczeń praktycznych

Formy pracy:

indywidualna, zbiorowa

Materiały:

uczniowskie egzemplarze *Pana Tadeusza* z zaznaczonymi fragmentami, których nauczyli się na pamięć uczniowie, prace domowe uczniów – notatki z wypisanymi i nazwanymi środkami poetyckimi

Przebieg lekcji:

1. Każdy uczeń recytuje wybrany przez siebie fragment *Pana Tadeusza*, a następnie wskazuje i omawia zawarte w nim wybrane środki poetyckie. Wybrane przez nauczyciela krótkie cytaty uczniowie zapisują na tablicy i w zeszytach, np. ➔ (40–85 minut)

„Drzewa i krzewy liśćmi wzięły się za ręce,

Jak do tańca stające panny i młodzieńce” – **porównanie, przerzutnia rymy parzyste, niedokładne**

„Dwa stawy pochylły ku sobie oblicza

Jako para kochanków;” – **porównanie, uosobienie**

„Wkoło pary małżonków. Stoi pośród grona – **uosobienie**

Para, nad całą leśną gromadą wzniesiona – **przerzutnia**

Wysmukłością kibici i barwy powabem,

Brzoza biała, kochanka, z małżonkiem swym grabem.” – **uosobienie, przerzutnia rymy parzyste, dokładne**

„z góry znów garściami spada blask miesiąca.” – **przenośnia**

„Między stawami w rowie młyn ukryty siedzi; – **uosobienie, przerzutnia**

Jako stary opiekun, co kochanków śledzi, – **porównanie**

Podstuchał ich rozmowę, gniewa się, szamoce, – **uosobienie, wyliczenie**

Trzęsie głową, rękami, i groźby bełkoce:” – **wyliczenie, uosobienie rymy parzyste, dokładne**

„Ja ileż wam winienem, o domowe drzewa!” – **epitet, apostrofa**

„Leszczyna jak menada z zielonymi berty, – **porównanie, epitet**

Ubrany jak w grona, w orzechowe perły;” – **przerzutnia, epitety, porównanie, rymy dokładne**

„Bo każda chmura inna: na przykład jesienna – **epitet**
Pełźnie jak żółw leniwa, ulewą brzemienią, – **porównanie**
I z nieba aż do ziemi spuszcza długie smugi – **epitet**
Jak rozwite warkocze,” – **przerzutnia, epitet, porównanie**
rym dokładny – jesienna–brzemienią

„Patrzcie Państwo, te białe chmurki, jak odmienne! – **epitet**
Zrazu jak stada dzikich gęsi lub łabędzi, – **porównanie**
A z tyłu wiatr jak sokoł do kupy je pędzi: – **porównanie**
Ściskają się, grubieją, rosną, nowe dziwy! – **przerzutnia, wyliczenie**
Dostają krzywych karków, rozpuszczają grzywy, – **wyliczenie, animizacja (ożywienie)**
Wysuwają nóg rzędy i po niebios sklepie – **wyliczenie, przerzutnia, animizacja (ożywienie)**
Przelatują jak tabun rumaków po stepie:” – **porównanie, przerzutnia, wyliczenie,**
rymy dokładne – dziwy–grzywy, łabędzi–pędzi, sklepie–stepie

„W środku szarzał się kamień; **strumień** spod kamienia
Szumiał, tryskał i zaraz, jakby szukał cienia,
Chował się między gęste i wysokie zioła,
Które wodą pojone bujały dokoła;
Tam ów bystry swawolnik, spowijany w trawy
I liściem podestany, bez ruchu, bez wrzawy,
Niewidzialny i ledwie dostyszany szepce,
Jako dziecię krzykliwe złożone w kolebce,
Gdy matka nad nim zwiąże firanki majowe
I liścia makowego nasypie pod głowę.
Miejsce piękne i ciche: tu się często schrania
Telimena, zowiąc je Świątynią dumania.” – **porównanie homeryckie**

Zadaniem klasy jest uważne wysłuchanie recytowanych fragmentów i wnikliwa ocena każdej recytacji.

Kryteria oceny recytacji:

1. Ocena wybranego fragmentu (długość, dobór cytatu jako wyodrębnionej całości).
2. Stopień opanowania pamięciowego.
3. Sposób recytacji/interpretacji.

Nauczyciel może ocenić oddzielnie recytację, a oddzielnie wynik pracy nad środkami stylistycznymi.